كتاب الجرومية *

ومائة العامل

GRAMMATICA ARABICA DICTA GJARUMIA,

& Libellus

CENTUM REGENTIUM

Cum versione Latina & Commentariis

THOMAE ERPENII.

LEIDAE,
Ex Typographia ERPENIANA Linguarum Orientalium.
1617.

LINGVAE ARABICAE STVDIOSIS *S. D.*

THOMAS ERPENIVS.

QVVM *in animum induxiſſem, Domini & Amici mei, typorum meorum Arabicorum vocalium figuris ornatorum ſpecimen aliquod vobis exhibere, multoſque veſtrum Grammaticam aliquam Arabicam, Arabicè ſcriptam, & ab Arabibus approbatam, quæ viam vobis ad intelligentiam plurimorum inſignium quæ extant operum Grammaticalium aperiret, flagrantiſſime deſiderare intellexiſſem: viſum mihi fuit nobiliſſimam hanc, & per univerſam*

Africam, atque Asiam, celeberrimam GJARVMIAM *vobis exhibere; opusculum hercle aureum, & admirandum, de Casuum in Verbis, & Nominibus varietate, atque usu: quam doctrinam in hac lingua maximi esse momenti etiam ij norunt, qui à limine solum Musas Arabicas salutarunt. Excusus aliquando hic libellus Romæ fuit, in Typographia Medicæa, elegantissimo charactere; sed admodum mendose, omissis passim & corruptis, non vocibus tantum, sed & integris sententijs. Editionem hanc sequutus est Clarissimus* D. D. Petrus Kirstenius *Arabismi Promotor eximius: qui tamen, licet manuscriptis exemplaribus fuerit destitutus, loca quædam mendosa fælicissima conjectura restituit. Nos nunc eum tertio edimus, & qui-*

dem,

dem, uti speramus, emendatissime; non ex vitiosa illa editione Romana, sed ex quatuor correctissimis codicibus manuscriptis: quorum unus solum habet contextum accurate vocalium figuris insignitum; reliqua tria doctos etiam additos commentarios. Adjecimus autem versionem Latinam fidelem, uti arbitramur, & mentem Auctoris fæliciter satis exprimentem: nam verbum verbo vertere, curæ nobis usque adeo non fuit; cum hæc non planè ignaris Arabismi, sed ijs, qui jam aliquousque in hoc studio progressi sunt, & communiora quæque verba, atque usitatiores loquendi formulas intelligunt, adeunda censeamus. Addidimus & Commentarium, tum ex ipsorum Arabum, tum ex nostris observationibus, brevem quidem illum, fateor,

ſed talem tamen, uti ſperamus, qui non patietur lectorem non plane ſtupidum in Auctoris ſenſu eruendo magnopere ſe torquere. Id ſi aſſequuti ſumus, gratulamur & nobis, & vobis: neque enim ignoratis quanta hominibus noſtris, etiam eruditis, difficultate eximium hoc opuſculum laborare hactenus viſum fuerit. Multa quidem ſcitu utilia, & neceſſaria paſſim allatis ab Auctore adijci potuiſſent, ſicuti & quædam hic illic adjecimus: ſed nefas eſſe duximus, quod opus Auctor brevitate commendari voluit, nimis prolixis commentarijs in immenſum producere. Accedit quod ea omnia longe commodius in Theſauro noſtro Grammatico, quem edere in animum induximus, proponenda & explicanda arbitremur. Subjunximus ad

majorem

majorem hujus lucem, & ob subjecti similitudinem, insigne opusculum aliud, sine nomine Auctoris, De Centum Regentibus inscriptum, eodem modo versum, & explicatum. Cæterum hoc ignorare vos nolo, unum tantum hujus me habuisse exemplar; ne miremini, si fortassis in eo omissum quid, aut perperam positum inveniatis. Certe in fine pauca quædam deesse videri possunt: quod an ita sit, nec ne, tempore fortassis reddemur certiores. Promisit aliquando hoc opusculum, in suo تصريف Romæ excuso, Doctissimus Io. Baptista Raimundus, sed morte præventus non dedit: si dedisset, opera procul dubio ejus scrupulum hunc nobis exemisset. Atque hunc laborem meum si haud inutilem vobis neque ingratum fuisse intellexero: facile adducar, ut Casiam,

quoque

quoque de universa re Grammatica opus compendiosum quidem, sed verè aureum, & nobiles aliquot alios id genus libros, eodem vobis modo exhibeam. Interim valete. Leidæ in Musæo nostro, Calendis Aprilis, anni لتانس ابن الله, *millesimi sexcentesimi decimi septimi, stilo Gregoriano.*

Admonitio ad Lectorem.

HOC nolo ignores, LECTOR, *Gj* tum in hoc libello nostro, tum in alijs a nobis editis aut edendis scriptis, non Latino sonare more: sed idem omnino valerè quod *J* consonans Gallorum, ut *jamais*, seu *G* eorundem ante *E* vel *I* ut *gentil.* Errata graviora typographica in calce libri annotata invenies. Reliqua, si quæ sunt, spero levia futura, & facile agnoscenda, atque emendanda. Hoc unum tantum habe, pag. 149. lin. 8. pro *tristis* scribendum potius esse *objurgans.* VALE.

بسم

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمٰنِ ٱلرَّحِيمِ

بَابُ ٱلْكَلَامِ *

قَالَ ٱلشَّيْخُ ٱلْإِمَامُ ٱلْعَالِمُ ٱلْعَلَّامَةُ
أَبُو عَبْدِ ٱللَّهِ مُحَمَّدُ بْنُ
مُحَمَّدِ بْنِ دَاوُدَ ٱلصِّنْهَاجِيُّ
ٱلشَّهِيرُ بِأَجُرُّومَ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهُ

In nomine DEI misericordis miseratoris.

Caput de Oratione.

DICIT *Dominus*, *Antecellens*, *Doctus*, *atque Eruditus*, Muhammed Abuabdilla, filius Muhammedis, filij

Davidis, Sanhagius, celebris in Agjruma, parcat ei Deus.

Dominus] شيخ *est proprie* ſenex *ſeu* Senior: *at uſus obtinet ut etiam pro* Domino *ſumatur: quem Hiſpani quoque Itali & Galli vocibus à Latino* ſenior *deductis appellant.*

Antecellens] *hoc nomine ornare eos ferè ſolent qui artis alicujus aut ſcientiæ peritia excellentes cæteros poſt ſe relinquunt.*

Eruditus] عَلَّامَةٌ *plus eſt quam* عَالِمٌ, *notatque hominem ſolida eruditione inſtructiſſimum. Maſculinum eſt cum* ة, *ut* خليفة *quod* ſummum Pontificem & Imperatorem *ſignificat.*

Muhammed Abuabdilla] Muhammed *nomen proprium Auctoris eſt:* Abuabdilla, *id eſt,* Pater ſervi Dei, *agnomen. Ducentis poſt Pſeudoprophetam Muhammedem annis cœperunt Muſlimi, ſeu Muhammedani, ad nomina ſua propria agnomina adſciſcere formata cum aliarum vocum, tum harum* اب Pater, ابن Filius, عبد Servus, *interventu: factumque eſt, ſucceſſu temporis, ut neglecto ipſo nomine, perſonæ celebriores ſolo vocarentur agnomine, quin hoc ipſum nomini etiam præponeretur, ut* أَبُو ٱلْفَدَاءِ إِسْمَعِل ABVLFEDAI ISMAEL, *pro* ISMAEL

ABVLFEDAI

ABVLFEDAI, *id est*, Ismael pater redemptionis. صَلَاحُ ٱلدِّينِ يُوسُفُ SALLAHVDDINI IVSEFO, *pro* IVSEFO SALLAHVDDINI, *id est*, Iosephus Restaurator Religionis, *seu*, judicij; *quod nomen Sultani illius Aegyptiaci fuit, qui postremò Christianis Terram Sanctam eripuit, quemque Saladinum vulgò vocant. Plura de hac appellandi ratione vide, ubi prodierit, in Arabe meo, seu Commentario in linguam Arabicam.*

Sanhagius] Sanhagij *natio est Africana; de qua vide Io. Leonem, libro primo cap. decimo.*

Agjruma) *est, ut arbitor,* اجروم *nomen loci in Mauritania, patria Auctoris; nam in codicibus plerisque manuscriptis pro* الشهير باجروم, *est* الجرومي, *id est,* Agjrumensis. *A patria itaq; sua nomen operi suo indidit Auctor: ac si Romanus aliquis opus suum* Romanam, *aut* Romaniam *inscriberet. Abijcit autem nomen* اجروم *in denominatione* ا*: neque hoc est insolens: multa enim propria in denominatione literam aliquam, in principio etiam aut medio vocis, amittunt aut mutant: sicuti fusè in Thesauro nostro Grammatico demonstramus.*

أَلْكَلَامُ هُوَ ٱللَّفْظُ ٱلْمُرَكَّبُ ٱلْمُفِيدُ بِالْوَضْعِ
وَأَقْسَامُهُ ثَلَاثَةٌ إِسْمٌ وَفِعْلٌ وَحَرْفٌ جَاءَ لِمَعْنًى

Oratio eſt pronuntiatio compoſita, utilis, cum intentione: & partes ejus tres ſunt, Nomen, Verbum, & Particula veniens in ſignificationem.

Compoſita] *actu, ut* verberat Zeidus, *vel potentiâ, ut in Imperativo,* verbera *ſcil.* tu Zeide; *& reſponſione, ut* Quis eſt in aula? R. Zeidus, *ſcilicet* eſt in aula: *&* An Zeidus eſt in aula? *R.* Etiam *vel* non *ſcil.* eſt in aula..

Vtilis) *excludit inutilem, qualis eſt conditionalis abrupta, ut* ſi ſcribit Zeidus, *& inepta, ut* Zeidus ſcribet heri.

Cum intentione] *vocem* وضع *Commentatores hoc loco pro* قصد *id eſt* intentione *ſumi tradunt, & excludere dormientium, inſanorum, ebriorum, & avium orationem, quæ proprie loquendo non intendit quod ſignificat. Mihi tamen ſit veriſimile vocem hanc non per ſe ſumendam eſſe, ſed cum præcedenti* المفيد utilis *conjungendam, & vertendam,* in poſitione. *Orationem autem utilem in poſitione eſſe, cujus poſitio, ſeu prolatio eſt utilis, id eſt quæ aliquid*

eſſe

esse dicit aut non esse. *Nam insanorum, dormientium, ebriorum, quin & avium sermo cur oratio esse non dicatur? Cuiq; suum liberum sit judicium.*

Partes ejus] integrantes *scilicet*, *non* specificæ; *alioqui* اقسام *utrasque significat, à singulari* قِسْمٌ.

Veniens in significationem] حرف *est etiam* litera quælibet Alphabeti, *itaq; discriminis ergo, ut significetur pars orationis minus principalis, quam* מלה *Hebræi vocant, sive separabilis ea sit, sive inseparabilis, additur* veniens in significationem, *id est, peculiarem significationem secum adferens, quod non faciunt quælibet Alphabeti literæ.*

فَٱلْإِسْمُ يُعْرَفُ بِٱلْخَفْضِ وَٱلتَّنْوِينِ وَدُخُولِ
ٱلْأَلِفِ وَٱللَّامِ * وَحُرُوفُ ٱلْخَفْضِ وَهِيَ مِنْ
وَإِلَي وَعَنْ وَعَلَي وَفِي وَرُبَّ وَحَتَّي وَحَاشَا
وَمُذْ وَمُنْذُ وَٱلْبَاءُ وَٱلْكَافُ وَٱللَّامُ وَحُرُوفُ
ٱلْقَسَمِ وَهِيَ ٱلْوَاوُ وَٱلْبَاءُ وَٱلتَّاءُ *

Cognoscitur autem Nomen per Chafdam, Nunnationem, & præ-

fixionem Articuli ال. Particulæ autem Chafdæ sunt مِنْ *à*, إِلَي *ad*, عَنْ *à*, عَلَي *super*, فِي *in*, رُبَّ *fortassis*, حَتَّي *usque*, حَاشَا *præter*, مُذْ & مُنْذُ *post*, & *in*, بِ, كَ *sicut*, لِ *ad*, & Particulæ juramenti, quæ sunt وَ, بِ & تَ *per*.

Chafdam] *Constitutis Orationis partibus, quibus singulæ indiciis dignoscantur, declarat. Chafda autem est casus Genitivi Cufensibus; nam Basorenses eum* جَرٌّ *vocant. Fuerunt autem olim Cufa & Basora nobilissima atque amplissima Asiæ oppida, Academiis florentissimis gaudentia, quarum Professores in plerisque controuersiis tum Grammaticalibus, tum aliis, haud aliter dissenserunt, atque in doctrina Scholastica Thomistæ & Scotistæ. Genitivus itaque casus indicium est Nominis, sive ex regimine, seu unius substantivi cum altero constructione, is oriatur, ut* كِتَابُ زَيْدٍ liber Zeidi, *sive ex Particularum Genitivum regentium, quas Auctor paulò post enumerat, præpositione.*

Præfixionem] *propriè* introitu; *quod vocibus præponitur*

præponitur id دخل, *id est,* ingredi, *Arabes dicunt, quod suffigitur,* لزم adharere.

Articuli ال] *vocat eum Auctor* Elif & Lam, *quia ex duabus illis literis componitur, licet Elif ei essentiale esse neget nobilis Arabum Grammaticus Sibujas, & natio etiam quædam pro* ل *usurpet* م. *Invenitur quidem* ال *futuro etiam verbi interdum præpositum, sed significatione* الذي, *id est, relationis, non restrictionis. Porro de sex Nunnationis & totidem Articuli speciebus fusè nos in Thesauro Grammatico. De Particularum autem Chafdæ vi & significatione vide opusculum de centum Regentibus, & Lexicon nostrum Arabicum.*

وَٱلْفِعْلُ يُعْرَفُ بِقَدْ وَٱلسِّينِ وَسَوْفَ وَتَاءِ ٱلتَّانِيثِ ❁

Verbum cognoscitur per قَدْ *jam, interdum*, & سَ & سَوْفَ *deinde*, & تْ fœmininum.

jam, interdum,] *illud cum Præterito, hoc cum Futuro.*

تْ fœmininum] *scilicet* quiescens : *intelligit enim* تْ *persona* نَصَرَتْ. *In editione Romana additur*

quidem

quidem الساكنه*, ſed exemplaria manu exarata id non agnoſcunt : & commentatores omnes malè id ab Auctore omiſſum eſſe tradunt ; quòd* ت *fœmin. etiam reperiatur in Nominibus, at non quieſcens ſeu gjezmatum : nam quæ literæ gjezme habent, & aliena moventur vocali, eæ quieſcere, (ſed impropriè) etiam dicuntur. Propria quies eſt literarum* اوي.

وَٱلْحَرْفُ مَا لَا يَصْلُحُ مَعَهُ دَلِيلُ ٱلْإِسْمِ وَلَا دَلِيلُ ٱلْفِعْلِ ۞

Particula autem eſt, cui non convenit indicium Nominis, neque indicium Verbi.

Sunt & aliæ complures partium orationis notæ, de quibus fusè in Theſauro Grammatico: hic omnia afferre longum foret.

بَابُ ٱلْإِعْرَابِ ✽

أَلْإِعْرَابُ تَغْيِيرُ أَوَاخِرِ ٱلْكَلِمِ لِاخْتِلَافِ ٱلْعَوَامِلِ ٱلدَّاخِلَةِ عَلَيْهَا لَفْظًا أَوْ تَقْدِيرًا ✽

Caput Declinationis.

DEclinatio est variatio finium dictionum, (pro diversitate regentium ipsis præpositorum) enuntiative aut potentialiter.

Declinatio] *Verbum* عرب *ut apud Hebræos, ita & apud Arabes multa significat, & inter alia* recedere, mutare, scire, manifestare, & pulchrum esse : *à quibus omnibus* Casus *vocatur* عَرَبٌ, *quòd eo vox à prima terminatione recedat : quòd fines vocum mutet, quòd vocum vim & significationem cognosci faciat & manifestet, & quòd denique Orationem ornet. Hinc* أَعْرَبَ *&* عَرَّبَ declinare.

Regentium] عوامل *propriè est* operantium : *sed visum mihi fuit terminum Arabicum æquipollenti Latino & noto reddere : quæ enim voces in alias vim exercent, eas ut Latini* regere, *ita Arabes*

operari *dicunt. Possent & Astronomica voce* influere *dici : quo etiam termino alibi me usum meminì.*

Enuntiativè aut potentialiter] *id est*, actu vel potentia : *quæ verba ut significem referenda esse ad* variatio finium, *quæ præcesserunt parenthesi includere libuit : eam enim Auctoris mentem esse Interpretes omnes docent : ut* جَآءَ فَتًي venit puer, رَأَيْتُ فَتًي vidi puerum, أَخَذْتُ مِنْ فَتًي accepi à puero, *ubi* فَتًي *valet* فَتًىٌ, فَتًيٍ, فَتًيًا, *secundum Canones de* ي *finali in Grammatica traditos. Possent tamen verba illa fortassis quoque referri ad* præpositorum, *voces enim etiam subintellectæ casum interdum videntur regere.*

وَأَقْسَامُهُ أَرْبَعَةٌ رَفْعٌ وَنَصْبٌ وَخَفْضٌ وَجَزْمٌ
فَلِلْاَسْمَاءِ مِنْ ذَلِكَ ٱلرَّفْعُ وَٱلنَّصْبُ وَٱلْخَفْضُ
وَلَا جَزْمَ فِيهَا وَلِلْأَفْعَالِ مِنْ ذَلِكَ ٱلرَّفْعُ
وَٱلنَّصْبُ وَٱلْجَزْمُ وَلَا خَفْضَ فِيهَا ۞

Partes

Partes autem ejus ſunt Rafa Naſba, Chafda & Gjezma, e quibus convenit Nominibus Rafa, Naſba, & Chafda; non autem Gjezma: verbis vero Rafa, Naſba, & Gjezma; non autem Chafda.

Rafa] *Nomina caſuum Arabica viſum fuit retinere: alioqui* Rafa *Nominativo*, Nasba *Accuſativo*, Chafda *Genitivo & Ablativo Latinorum reſpondet: niſi quod Accuſativi pro Nominativo frequens & ordinaria quædam hic eſt enallage. Gjezma autem verbalis caſus Arabibus eſt peculiaris.*

Non autem Gjezma] *id eſt, Nullum Nomen, quòd aliunde regatur, vocalem ultimam abjicit: alioqui Nomina quædam aptota reperiuntur conſonante terminata, ut* كَمْ quot? quantum? *verum* (ْ) *in ijs Caſus non eſt, neque* جَزْمٌ *etiam vocatur, ſed peculiari nomine* وَقْفٌ*, & perpetuo eſt immutabile, ut & reliquæ aptotorum terminationes, quæ ſunt Fatha, Damma & Keſra, de quibus vide Caſiam Romæ excuſam pag. 46. & ſequentibus: hoc enim loco de Nomine declinabili tantum agitur.*

بَابُ مَعْرِفَةِ عَلَامَاتِ ٱلْإِعْرَابِ *

لِلرَّفْعِ أَرْبَعُ عَلَامَاتٍ ٱلضَّمَّةُ وَٱلْوَاوُ وَٱلْأَلِفُ
وَٱلنُّونُ * فَأَمَّا ٱلضَّمَّةُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلرَّفْعِ فِي
أَرْبَعَةِ مَوَاضِعَ فِي ٱلْإِسْمِ ٱلْمُفْرَدِ وَجَمْعِ ٱلتَّكْسِيرِ
وَجَمْعِ ٱلْمُؤَنَّثِ ٱلسَّالِمِ وَٱلْفِعْلِ ٱلْمُضَارِعِ ٱلَّذِي
لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ شَيْءٌ ۞

Caput de notis Casuum.

RAfa notas habet quatuor, Damma, & literas و ا & ن. Damma autem est indicium Rafæ quatuor in locis: In Nomine singulari, In Plurali fracto, In Plurali fœminino perfecto, & in Verbi Futuro cui non adhæret in fine quicquam.

Enumeratis Casibus, quæ singulorum signa sint quibus agnoscuntur exponit: neque ea res prolixo indiget commentario: exemplis tantum singula membra declaranda sunt.

In Nomine singulari] *Additur hic in quibusdam codicibus* مُطْلَقًا universaliter, *ut significetur perinde esse Nomen hoc Variabile sit, seu tres, ut* رَجُلٌ pes, *an Invariabile, seu duos tantum casus habens, ut* أَصْفَرُ flavus.

In Plurali fracto] *ut* أُنَاسٌ homines,

In Plur. fœm. perfecto] *ut* عَالِمَاتٌ doctæ.

In Verbi Futuro, &c.] *ut* يَنْصُرُ juvabit.

Hæc omnia cum aliunde non reguntur Damma in fine habent expressum aut latens, cum Nun vocali, aut sine eo. Plurale autem fractum est quod non terminatur in وْنَ *vel* اتٌ *: nam quod ita terminatur perfectum est; qua de re vide Grammaticam.*

وَأَمَّا ٱلْوَاوُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلرَّفْعِ فِي مَوْضِعَيْنِ فِي جَمْعِ ٱلْمُذَكَّرِ ٱلسَّالِمِ وَفِي ٱلْأَسْمَاءِ ٱلسِّتَّةِ وَهِيَ أَخُوكَ وَأَبُوكَ وَحَمُوكَ وَفُوكَ وَهَنُوكَ وَذُو مَالٍ *

ن autem eſt nota Rafæ in duobus locis: in Plurali Maſculino perfecto, & in ſex Nominibus, ſcilicet.

أَخُوكَ frater tuus, أَبُوكَ pater tuus, حَمُوكَ ſocer tuus, فُوكَ os tuum, هَنُوكِ muliebria tua, & ذُو مَالٍ poſſeſſor opum.

In Plur. Maſc. perf.] *ut* عَالِمُونَ docti.

In ſex Nominibus] *Sex illa nomina cum nun abijciunt ob conſtructionem regiminis aut affixi, adſciſcunt ejus loco in Nominativo* و*, in Genitivo* ي *& Accuſativo* ا*. Auctor ut in Conſtructione tantum id accidere indicaret primis quinque adjunxit affixum* كَ*; ultimo, quod affixum non admittit, Genitivum apponit. Cæterum* هَنٌ *in pleriſque codicibus manu exaratis non reperitur: ſed commentatores id afferunt, dicentes id interdum declinari per nudas vocales, more reliquorum Nominum, interdum per literas* اوي*, ſed prius præſtare.*

وَأَمَّا ٱلْأَلِفُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلرَّفْعِ فِي مَوْضِعٍ وَاحِدٍ

وَاحِدٍ فِي تَثْنِيَةِ ٱلْأَسْمَاءِ خَاصَّةً ❊

ا autem est nota Rafæ in loco uno, in Duali Nominum proprie.

Quædam exemplaria hic addunt.

نَحْوَ ٱلرَّجُلَانِ وَكِلَا وَكِلْتَا إِذَا أُضِيفَا
إِلَى مُضْمَرٍ نَحْوَ قَوْلِكَ جَآءَ ٱلرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا
وَقَامَتِ ٱلْمَرْأَتَانِ كِلْتَاهُمَا *id est*, ut ٱلرَّجُلَانِ *duo viri*, & كِلَا *ambo* & كِلْتَا *ambæ*, constructa cum affixo, ut cum dicis جَآءَ ٱلرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا *venerunt viri ambo*, قَامَتِ ٱلْمَرْأَتَانِ كِلْتَاهُمَا *surrexerunt mulieres ambæ.*

Verum ego non video cur eæ voces sub Duali nominum *non comprehendantur : quod & de* اِثْنَانِ duo *&* اِثْنَتَانِ duæ *à quibusdam*, *quia Singulare non habent, hic quoq; appositis, habendum.*

وَأَمَّا

وَأَمَّا ٱلنُّونُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلرَّفْعِ فِي ٱلْفِعْلِ ٱلْمُضَارِعِ إِذَا ٱتَّصَلَ بِهِ ضَمِيرُ تَثْنِيَةٍ أَوْ ضَمِيرُ جَمْعٍ أَوْ ضَمِيرُ ٱلْمُؤَنَّثَةِ ٱلْوَاحِدَةِ ٱلْمُخَاطَبَةِ ۞

نَ est nota Rafæ in Verbi Futuro cui adhæret nota Dualis, Pluralis, aut Singularis fœminini ſecundæ perſonæ.

Vt يَنْصُرَانِ, تَنْصُرَانِ, يَنْصُرُونَ, تَنْصُرُونَ, تَنْصُرِينَ, ن *hæc enim aliunde vim non paſſa*, *habent; paſſa, amittunt.*

وَلِلنَّصْبِ خَمْسُ عَلَامَاتٍ ٱلْفَتْحَةُ وَٱلْأَلِفُ وَٱلْكَسْرَةُ وَٱلْيَاءُ وَحَذْفُ ٱلنُّونِ * فَأَمَّا ٱلْفَتْحَةُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلنَّصْبِ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ فِي ٱلْإِسْمِ ٱلْمُفْرَدِ وَجَمْعِ ٱلتَّكْسِيرِ وَٱلْفِعْلِ ٱلْمُضَارِعِ ٱلَّذِي لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ شَيْءٌ ۞

Naſba

Nasba notas habet quinque Fatham, ا, Kesram, ي, & rejectionem literæ ن. Ac Fatha quidem nota est Nasbę tribus in locis: in Nomine singulari : in Plurali fracto : & in Verbi Futuro cui non adhæret in fine quicquam.

Ut رَجُلًا virum, رِجَالًا viros, لَنْ يَنْصُرَ non adjuvabit.

وَأَمَّا ٱلْأَلِفُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلنَّصْبِ فِي ٱلْأَسْمَآءِ ٱلسِّتَّةِ نَحْوَ رَأَيْتُ أَخَاكَ وَأَبَاكَ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ ۞

ا autem est nota Nasbæ in sex illis Nominibus, ut رَأَيْتُ أَخَاكَ وَأَبَاكَ *vidi fratrem tuum & patrem tuum*, & quæ similia ei sunt.

وَأَمَّا ٱلْكَسْرَةُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلنَّصْبِ فِي
جَمْعِ ٱلْمُؤَنَّثِ ٱلسَّالِمِ ۞

Kesra vero est nota Nasbæ, in Plurali fœminino perfecto.

Vt عَالِمَاتٍ Doctas, أُمَّهَاتٍ Matres.

وَأَمَّا ٱلْيَاءُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلنَّصْبِ فِي
ٱلتَّثْنِيَةِ وَٱلْجَمْعِ ۞

At ي est nota Nasbę in Duali & Plurali.

In Duali] *Vt* رَجُلَيْنِ duos viros.

Plurali] *scilicet* Masculino perfecto, *ut* مُسْلِمِينَ Credentes.

وَأَمَّا حَذْفُ ٱلنُّونِ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلنَّصْبِ فِي
ٱلْأَفْعَالِ ٱلَّتِي رَفْعُهَا بِثَبَاتِ ٱلنُّونِ ۞

Rejectio autem literę ن est nota Nasbæ

Nasbę in Verbis illis quorum Rafa habet ن.

Id est in quinque illis Futuri personis supra enumeratis.

وَلِلْخَفْضِ ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ أَلْكَسْرَةُ وَٱلْفَتْحَةُ *

فَأَمَّا ٱلْكَسْرَةُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلْخَفْضِ فِي

ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ فِي ٱلْإِسْمِ ٱلْمُنْصَرِفِ وَجَمْعِ

ٱلتَّكْسِيرِ ٱلْمُنْصَرِفِ وَجَمْعِ ٱلْمُؤَنَّثِ ٱلسَّالِمِ ۞

Chafda notas habet tres, Kesram, ي, & Fatham.

Kesra autem est nota Chafdę tribus in locis: in Nomine singulari variabili, Plurali fracto variabili, & Plurali fœminino perfecto.

Variabili] *sic vertere lubet* مُنْصَرِفٌ *quo epitheto indicant Nomen quod Nunnationem admittit, atque adeo pro diversitate trium Casuum tres etiam destinctas terminationes agnoscit: ut* بَيْتٌ domus:

رُؤُسٌ capita, *sicut Invariabile est quod Nun assumere nequit, & una terminatione Casum utrumque obliquum exprimit : ut* أٰدَمُ Adamus, أَوَامِرُ præcepta. *Cæterum pro* مُغْرَدٌ *& hic & alibi, quidam codices habent* مُنْغَرِدٌ *eadem significatione.* *Exempla autem horum trium sunto* رَاسٍ capitis, رِجَالٍ virorum, جَارِيَاتٍ puellarum.

وَأَمَّا ٱلْيَاءُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلْخَفْضِ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ فِي ٱلْأَسْمَاءِ ٱلسِّتَّةِ وَفِي ٱلتَّثْنِيَةِ وَٱلْجَمْعِ ۞

ي est nota Chafdę in tribus locis: in Nominibus illis sex, in Duali, & Plurali.

Sex illis Nom.] *supra enumeratis, & iisdem legibus, ut* أَخِيكَ fratris tui.

Duali,] *ut* رَجُلَيْنِ duorum virorum.

Plurali.]

Plurali.] *supple* Masculino perfecto, *non alio, ut* مُسْلِمِينَ fidelium.

وَأَمَّا ٱلْفَتْحَةُ فَتَكُونُ عَلَامَةً لِلْخَفْضِ فِي ٱلْإِسْمِ ٱلَّذِي لَا يَنْصَرِفُ ۞

Fatha est nota Chafdæ in Nomine quod non variatur.

Variatur.] *Vt* إِبْرَهِيمَ Abrahami, رَسَايِلَ Epistolarum.

وَلِلْجَزْمِ عَلَامَتَانِ ٱلسُّكُونُ وَٱلْحَذْفُ * فَأَمَّا ٱلسُّكُونُ فَيَكُونُ عَلَامَةً لِلْجَزْمِ فِي ٱلْفِعْلِ ٱلْمُضَارِعِ ٱلصَّحِيحِ ٱلْآخِرِ ۞

Gjezma notas habet duas, Quietem & Rejectionem. Quies est nota Gjezmæ in Fut. Verbi sani ultima.

Quies] *scilicet* impropria, *de qua supra*.

Sani ultimâ,] *adde* & cujus Rafa non habet ن, *ut* لَمْ يَنْصُرْ non adjuvit.

وَأَمَّا ٱلْحَذْفُ فَيَكُونُ عَلَامَةً لِلْجَزْمِ فِي
ٱلْفِعْلِ ٱلْمُضَارِعِ ٱلْمُعْتَلِّ ٱلْآخِرِ وَفِي ٱلْأَفْعَالِ
ٱلَّتِي رَفْعُهَا بِثَبَاتِ ٱلنُّونِ ۞

Rejectio est nota Gjezmæ in Futuro verbi debili ultima: & in verbis illis quorum Rafa habet Nun.

Debili ultima] *ut* لَمْ يَرْمِ non abjecit.

Habet Nun.] *ut* لَمْ يَنْصُرُوا *ubi adsciscitur* ا *otiosum*.

فَصْلٌ ✱

ٱلْمُعْرَبَاتُ قِسْمَانِ قِسْمٌ يُعْرَبُ بِٱلْحَرَكَاتِ
وَقِسْمٌ يُعْرَبُ بِٱلْحُرُوفِ فَٱلَّذِي يُعْرَبُ
بِٱلْحَرَكَاتِ أَرْبَعَةُ أَنْوَاعٍ ٱلْإِسْمُ ٱلْمُفْرَدُ وَجَمْعُ
ٱلتَّكْسِيرِ وَجَمْعُ ٱلْمُؤَنَّثِ ٱلسَّالِمِ وَٱلْفِعْلُ
ٱلْمُضَارِعُ ٱلَّذِي لَمْ يَتَّصِلْ بِآخِرِهِ شَيْءٌ ۞

SECTIO.

SECTIO.

Declinabilium itaq; duo ſunt genera; quorum unum declinatur vocalibus, alterum literis. Vocalibus declinantur ſpecies quatuor: Nomen ſingulare, Plurale fractum, Plurale fœm. perfectum, & Verbi Futurum cui non adhæret in fine quicquam.

Expoſitis Caſuum notis, quæ de ſingulis ſparſim dicta ſunt, hac ſectione Auctor colligit, & tanquam in tabella ita proponit, ut uno quaſi intuitu Lectori fiant conſpicua, & manifeſta: egregiâ ſanè & laudabili methodo.

Vocalibus] *Vocales* Motiones *vocant Arabes, non* Literas. *Nun autem vocale in finibus Nominum, literis quoque non accenſent, ſed vocalium ſtatuunt eſſe accidens.*

وَكُلُّهَا تُرْفَعُ بِالضَّمَّةِ وَتُنْصَبُ بِالْفَتْحَةِ وَتُخْفَضُ بِالْكَسْرَةِ وَتُجْزَمُ بِالسُّكُونِ * وَخَرَجَ عَنْ

عَنْ ذَلِكَ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءَ جَمْعُ ٱلْمُؤَنَّثِ ٱلسَّالِمُ
يُنْصَبُ بِٱلْكَسْرَةِ وَٱلْإِسْمُ ٱلَّذِي لَا يَنْصَرِفُ
يُخْفَضُ بِٱلْفَتْحَةِ وَٱلْفِعْلُ ٱلْمُضَارِعُ ٱلْمُعْتَلُّ
ٱلْآخِرِ يُجْزَمُ بِحَذْفِ آخِرِهِ ۞

Atque ea omnia Rafantur per Dammam, Naſabantur per Fatham, Chafdantur per Keſram, & Gjezmantur per quietem. Excipiuntur tria. Plurale fœmin. perfectum Naſabatur per Keſram: Nomen invariabile Chafdatur per Fatham: & Futurum verbi debilis ultima Gjezmatur per abjectionem ultimæ ſuæ.

Rafari per *eſt habere in Nominativo;* Naſabari, *in Accuſativo;* Chafdari, *in Genitivo; &* Gjezmari, *in Caſu Gjezmatico. Cæterum pro* excipiuntur *ad Verbum eſt*, egrediuntur ab eo tres res.

وَٱلَّذِي

وَٱلَّذِي يُعْرَبُ بِٱلْحُرُوفِ أَرْبَعَةُ أَنْوَاعٍ ٱلتَّثْنِيَةُ
وَجَمْعُ ٱلْمُذَكَّرِ ٱلسَّالِمُ وَٱلْأَسْمَآءُ ٱلسِّتَّةُ
وَٱلْأَفْعَالُ ٱلْخَمْسَةُ وَهِيَ يَفْعَلَانِ وَتَفْعَلَانِ
وَيَفْعَلُونَ وَتَفْعَلُونَ وَتَفْعَلِينَ ۞

Literis declinantur quatuor itidem ſpecies, Duale: Plurale Maſc. perfectum : ſex illa Nomina : & quinque illa verba, nempe يَفْعَلَانِ, تَفْعَلَانِ, يَفْعَلُونَ, تَفْعَلُونَ, تَفْعَلِينَ *

فَأَمَّا ٱلتَّثْنِيَةُ فَتُرْفَعُ بِٱلْأَلِفِ وَتُنْصَبُ وَتُخْفَضُ
بِٱلْيَآءِ * وَأَمَّا جَمْعُ ٱلْمُذَكَّرِ ٱلسَّالِمُ فَيُرْفَعُ
بِٱلْوَاوِ وَيُنْصَبُ وَيُخْفَضُ بِٱلْيَآءِ * وَأَمَّا
ٱلْأَسْمَآءُ ٱلسِّتَّةُ فَتُرْفَعُ بِٱلْوَاوِ وَتُنْصَبُ بِٱلْأَلِفِ
وَتُخْفَضُ بِٱلْيَآءِ * وَأَمَّا ٱلْأَفْعَالُ

ٱلْخَمْسَةُ فَتُرْفَعُ بِٱلنُّونِ وَتُجْزَمُ بِحَذْفِ ٱلنُّونِ ۞

Duale autem Rafatur per ا, Nasabatur & Chafdatur per ي. Plurale vero Masc. perfectum Rafatur per و, Nasabatur & Chafdatur per ي. At sex illa Nomina Rafantur per و , Nasabantur per ا, & Chafdantur per ي. Et sex illa verba Rafantur per ن, Nasabantur vero & Gjezmantur abjectione ن.

Ex toto hoc tractatu satis est manifestum Rafam, Nasbam *&* Chafdam, *non esse vocalium, ut quidam sunt opinati, sed Casuum nomina, qui modo vocalibus illis, modo alijs notis designantur.*

بَابُ ٱلْأَفْعَالِ ۞

أَلْأَفْعَالُ ثَلَاثَةٌ مَاضٍ وَمُضَارِعٌ وَأَمْرٌ نَحْوَ ضَرَبَ وَيَضْرِبُ وَٱضْرِبْ ۞ فَٱلْمَاضِي مَفْتُوحُ ٱلْآخِرِ أَبَدًا ۞ وَٱلْأَمْرُ مَجْزُومٌ أَبَدًا ۞

Caput

Caput Verborum.

VErbum eſt triplex, Præteritum, Futurum, & Imperativum, ut ضَرَبَ *verberavit*, يَضْرِبُ *verberabit*, إِضْرِبْ *verbera*. Ac Præteriti quidem ultima perpetuo Fatham habet, Imperativi vero ſemper Gjezmam.

Explicatis Caſibus, & Caſuum ſignis, quis eorum ſit uſus, quandóque hic aut ille ſit uſurpandus, in ſequentibus Auctor demonſtrat. Quæ itaque præmiſſa ſunt hactenus ad Etymologiam, quæ ſubjiciuntur, ad Syntaxin pertinent. Proponit autem hoc loco Verbi diviſionem, ut eam ſpeciem deſignet, quæ ſola Caſuum admittit varietatem, nempe Futurum.

Triplex] *Arabicè*, verba (ſunt) tria.

Fatham habet.] *In ipſo ſcilicet themate: nam accedentibus Perſonarum, aut Pluralis Numeri notis, id excidit, aut in Damma mutatur. Sic per Imperativum primam ejus vocem intellige.*

وَٱلْمُضَارِعُ مَا كَانَتْ فِي أَوَّلِهِ إِحْدَى ٱلزَّوَايِدِ ٱلْأَرْبَعِ يَجْمَعُهَا قَوْلُكَ أَنَيْتُ وَهُوَ مَرْفُوعٌ

مَرْفُوعٌ أَبَدًا حَتَّى يَدْخُلَ عَلَيْهِ نَاصِبٌ أَوْ جَازِمٌ ۞

Futurum autem eſt in cujus principio una eſt quatuor ſervilium comprehenſarum voce أَنَيْتُ, quod perpetuo Rafatur, donec præponatur ei quid Naſabans, aut Gjezmans.

Rafatur] *per damma ſcilicet ultimæ radicalis, aut* ن *ſervile in fine quinque illarum Perſonarum: nam Plurale fæm. non declinatur.*

Cæterum ratio cur Futurum Caſuum agnoſcat varietatem, & terminationem particularum quarundam influentiâ mutet, ſecundum Arabes eſt affinitas ejus cum Nomine, quæ in tribus hiſce potiſſimum conſiſtit.

I° *Quòd ut Nomen per ſe vagum Articulo reſtringitur; ita Tempus hoc ad præſens & futurum indifferens, certis voculis ad alterutrum determinatur.*

II° *Quòd affinitatem habeat cum Nomine Participiali, tum in ipſa voce; formatur enim hoc ab illo; tum in uſu ejus, cum alterum pro altero non raro uſurpetur.*

III° *Quòd,*

III° *Quòd, more Nominum, initio prædicati* ذ *adſumat, cum ſubjectum* إِنَّ *ante ſe habet.*

Comprehenſarum voce] *ad verbum,* colligit eas dictum tuum.

Naſabans aut Gjezmans] Naſabans *quod Naſabat,* aut Gjezmans, *quod Gjezmat illud, eo quo ſupra dictum eſt modo. In editione Romana adduntur voces* فينصبه *&* فيجزمه, *verum contra fidem exemplarium, & expreſſa Commentatorum verba, qui dicunt eas ſubintelligi.*

فَٱلنَّوَاصِبُ عَشْرَةٌ وَهِيَ أَنْ وَلَنْ وَكَيْ وَإِذَنْ وَلَامُ كَيْ وَلَامُ ٱلْجُحُودِ وَحَتَّي وَٱلْجَوَابُ بِٱلْفَاءِ وَٱلْوَاوِ وَأَوْ ۞

Naſabantia ſunt decem, أَنْ *ut* لَنْ *nequaquam* كَيْ *ut,* إِذًا *bene,* لِ idem quod كَيْ *ut,* لِ negativum, حَتَّي *ut, donec,* & reſponſio per فَ *et,* وَ *et ſimul,* ac أَوْ *ut, donec.*

ان ut] *poſt verba cognitionis ponitur quoq;* أَنْ

 pro

pro أَنَّ *sed tunc non influit : at si præcedat* ظننت *aut soror aliqua ejus, indifferens est influxus.*

إِذًا] *In uno codice* MS°. *est* إِذَنْ, *ut in Romana editione: utrumque usitatum videtur: est autem responsionis particula, ad cujus influxum necessarium est ut ponatur initio sententiæ, ante Futurum rem futuram significans, immediatè, aut intercedente tantum, vocatione, vel juramento, aut negatione, ut videre est in Grammatica nostra à* Raphelengio *excusa. Plura autem de hujus particulæ vi & usu proferentur in Thesauro Grammatico.*

Quod كَيْ ut] *Pleraque exemplaria habent* لِأَمْ كَيْ, *alia* لِكَيْ *quæ vox ex* لِ *&* كَيْ *composita* ut *quoque significat. Mihi dubium non est quin prior lectio Auctoris sit, & necessaria: nam* لِ *omitti nequit, &* لِكَيْ *sub simplicibus suis cōmode comprehenditur, ut &* لِأَنْ ut, أَلَّا, لِئَلَّا, كَيْلَا, ne, *& si quæ sunt similia.*

Negationis,] *Per Lam hoc negationis* لِ *quoddam pleonasticum Futuro post verbum substantivum negatum præfigi solitum intelligitur, ut* مَا كَانَ اللَّهُ

ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَ ٱلْمُؤْمِنِينَ non est Deus ut affligat fideles, *id est, non est Deus afflicturus fideles: quam loquutionem apud Arabes frequentem satis, Galli quoque interdum imitari videntur, ut cum dicunt,* je suis pour avoir, *ego sum ut habeam, pro* j'aurai, *habebo, aut habiturus sum*ـ. *Cæterum verti quoque Latine quodam modo hoc* لِ *per* ut *potest.*

Responsio per فَ & وَ] *id est,* وَ *&* فَ *præfixæ Futuro quod respondet præcedenti enuntiationis parti includenti imperium, prohibitionem, vocationem, optationem, interrogationem, aut negationem*ـ. *Cæterum* فَ *causalitatem innuere debet, &* وَ *significare* & simul, *alioqui non influunt. Horum omnium exempla vide in Thesauro Grammatico.*

أَوْ ut, donec] *nam cum significat* aut, *vim*ـ *hanc non habet.*

وَٱلْجَوَازِمُ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ وَهِيَ لَمْ وَلَمَّا وَأَلَمْ وَأَلَمَّا وَلَامُ ٱلْأَمْرِ وَٱلدُّعَاءِ وَلَا فِي ٱلنَّهْيِ وَٱلدُّعَاءِ وَإِنْ وَمَا وَمَنْ وَمَهْمَا وَأَنَّى وَإِذْمَا وَأَيٌّ وَمَتَى وَأَيَّانَ وَأَيْنَ وَحَيْثُمَا وَكَيْفَمَا وَإِذَا فِي ٱلشِّعْرِ ۞

Gjezman-

Gjezmantia sunt octodecim nempe لَمْ *non* لَمَّا *nondum*, أَلَمْ *an non*, أَلَمَّا *an nondum*, لِ imperij & rogationis, لَا in vetatione & rogatione, إِنْ *si*, مَا *id quod*, مَنْ *is qui*, مَهْمَا *quotiescunque*, أَنَّى *ubicunque*, إِذْمَا *cum, quando*, أَيٌّ *quicunque*, مَتَى *quum*, أَيَّانَ idem, أَيْنَ *ubi*, أَيْنَمَا *ubicunque*, كَيْفَمَا *quomodo*, & إِذَا *quum*, in carmine.

Octodecim] *quorum prima sex perpetuò Gjezmant, reliqua verò tunc solum, cum Futuro illi verbum aliud ab eo quodammodo dependens, in Oratione respondet: atque tunc si utrumque est Futurum, utrumque Gjezmatur; si prius tantum, id solum; si posterius, liber est influxus. Exempla vide in Grammatica.*

الم & الما] *poterant hæc, ut et* أَفَلَمْ, أَفَلَمَّا, أَوَلَمْ & أَوَلَمَّا, *sub* لَمْ & أَلَمْ *comprehendi.*

Imperij

Imperij] *sic propriè vocare solent* ل *illud quod præpositum Futuro format Imperativum tertiæ, primæ, & interdum quoque secundæ personæ, quæ facere aliquid à superiori jubetur: ut* rogationis *illud est, quo superior ab inferiori oratur: ut*

لِتَغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا parce nobis Domine noster.

Ego in Grammatica utrumque per ل *Imperativum intelligo; cum non reliquæ modo nationes, sed & ipsi Arabes Imperativum simplicem, cum aliquid eo rogatur, Rogativum propterea non vocent. Idem de*

لَا vetationis & rogationis *habendum.*

In carmine] *hoc decimum nonum est, octodecim illis adjectum, quia in oratione ligata tantum Futuro ejus aliud verbum respondet. Cæterum sub* كَيْفَمَا *comprehende* كَيْفَ quomodo, & *sub* أَيُّ

أَيُّ حِينٍ quo tempore.

بَابُ مَرْفُوعَاتِ ٱلْأَسْمَاءِ *

أَلْمَرْفُوعَاتُ سَبْعَةٌ وَهِيَ ٱلْفَاعِلُ وَٱلْمَفْعُولُ ٱلَّذِي لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ وَٱلْمُبْتَدَأُ وَخَبَرُهُ وَٱسْمُ

كَانَ وَأَخَوَاتِهَا وَخَبَرُ إِنَّ وَأَخَوَاتِهَا وَٱلتَّابِعُ
لِلْمَرْفُوعِ وَهُوَ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ ٱلنَّعْتُ وَٱلْعَطْفُ
وَٱلتَّوْكِيدُ وَٱلْبَدَلُ ۞

Caput Rafatorum in Nominibus.

RAfata sunt septem, Agens; Patiens, cujus non nominatur agens; Inchoatum; Socius ejus; Nomen verbi كَانَ & sororum ejus; Socius Particulæ إِنَّ & sororum ejus; et sequens Rafatum, quod est quadruplex, Adjectum, Copulatum, Roboratum, et Permutatum.

Explicato Casuum usu in Verbis, progreditur ad Nomina, ostensurus similiter, quibus in locis singuli obtinere debeant, ac primo quidem loco de Rafa, seu Nominativo agit, quem septem locis usurpari ait; octavum perperam omittens, qui est Nomen particularum

cularum مَا & لَا *significantium idem quod* لَيْسَ non est.

بَابُ ٱلْفَاعِلِ

أَلْفَاعِلُ هُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَرْفُوعُ ٱلْمَذْكُورُ قَبْلَهُ فِعْلُهُ
وَهُوَ عَلَى قِسْمَيْنِ ظَاهِرٌ وَمُضْمَرٌ فَٱلظَّاهِرُ نَحْوَ
قَامَ زَيْدٌ وَيَقُومُ زَيْدٌ وَقَامَ ٱلزَّيْدَانِ وَيَقُومُ
ٱلزَّيْدَانِ وَقَامَ ٱلزَّيْدُونَ وَيَقُومُ ٱلزَّيْدُونَ
وَقَامَ أَخُوكَ وَيَقُومُ أَخُوكَ * وَٱلْمُضْمَرُ نَحْوَ
قَوْلِكَ ضَرَبْتُ وَضَرَبْنَا وَضَرَبْتَ وَضَرَبْتِ
وَضَرَبْتُمَا وَضَرَبْتُمْ وَضَرَبْتُنَّ وَضَرَبَ وَضَرَبَتْ
وَضَرَبَا وَضَرَبَتَا وَضَرَبُوا وَضَرَبْنَ ۞

Caput Agentis.

AGens est Nomen rafatum ante se habens Verbum suum: estq; duarum specierum, Explicitum & Implici-

Implicitum. Explicitum eſt, ut cum dicis, قَامَ زَيْدٌ *ſtetit Zeidus*, يَقُومُ زَيْدٌ *ſtabit Zeidus*, قَامَ ٱلزَّيْدَانِ *ſteterunt duo Zeidi*, يَقُومُ ٱلزَّيْدَانِ *ſtabunt duo Zeidi*, قَامَ ٱلزَّيْدُونَ *ſteterunt plures Zeidi*, يَقُومُ ٱلزَّيْدُونَ *ſtabunt plures Zeidi*, قَامَ أَخُوكَ *ſtetit frater tuus*, يَقُومُ أَخُوكَ *ſtabit frater tuus*. Implicitum eſt, ut cum dicis, ضَرَبْتُ *verberavi*, ضَرَبْنَا *verberavimus*, ضَرَبْتَ *verberaſti m.* ضَرَبْتِ *verberaſti f.* ضَرَبْتُمَا *verberaviſtis duo*, vel *duæ*, ضَرَبْتُمْ *verberaſtis m.* ضَرَبْتُنَّ *verberaſtis f.* ضَرَبَ *verberavit m.* ضَرَبَتْ *verberavit f.* ضَرَبَا *verberarunt duo*,

duo, ضَرَبَتَا *verberarunt duæ*, ضَرَبُوا *verberarunt m.* ضَرَبْنَ *verberarunt f.*

Vides nihil esse aliud Agentis Nomen, quàm Nominativum Verbi Activi qui postponi fere suo Verbo apud Arabes solet, & duplex est, Manifestus, id est Nomen, & Latens, id est Pronomen verbo inclusum.

Habet ante se] *Arabicè,* Commemoratum ante illud, est Verbum ejus: estque duarum specierum, Manifestum, & intellectum. *Profert autem exempla Agentis rafati per vocalem, ex omni Numero in una voce* زَيْدٌ *(nam propria hominum Pluralem Numerum ignorare negant Arabes) idque cum Præterito & Futuro: quæ cur etiam cum Plurali Singularis sint Numeri, constat ex Grammatica. Eodem deinde modo subjungit exemplum rafati per literam.*

بَابُ ٱلْمَفْعُولِ ٱلَّذِي لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ *

وَهُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَرْفُوعُ ٱلَّذِي لَمْ يُذْكَرْ مَعَهُ فَاعِلُهُ فَإِنْ كَانَ ٱلْفِعْلُ مَاضِيًا ضُمَّ أَوَّلُهُ

 وَكُسِرَ

وَكُسِرَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ وَإِنْ كَانَ مُضَارِعًا
ضُمَّ أَوَّلُهُ وَفُتِحَ مَا قَبْلَ آخِرِهِ وَهُوَ عَلَى قِسْمَيْنِ
ظَاهِرٌ وَمُضْمَرٌ فَالظَّاهِرُ نَحْوَ قَوْلِكَ ضُرِبَ زَيْدٌ
وَيُضْرَبُ عَمْرٌو وَأُكْرِمَ زَيْدٌ وَيُكْرَمُ عَمْرٌو
وَالْمُضْمَرُ نَحْوَ قَوْلِكَ ضُرِبْتُ وَضُرِبْنَا وَضُرِبْتَ
وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ

Caput Patientis cujus Agens non nominatur.

Atque hoc eſt Nomen Rafatum, cujus Agens cum eo commemoratum non eſt. Si autem Verbum ſit Præteritum, prima ejus Dammam habet, penultima autem Keſram poſſidet: at ſi Verbum eſt Futurum, prima ejus Dammam habet, penultima vero Fatham.

Eſtque

Estque duplex, Explicitum, & Implicitũ. Explicitum illud est quod præcessit, ut cum dicis, ضُرِبَ زَيْدٌ *verberatus est Zeidus*, & يُضْرَبُ عَمْرٌو *verberabitur Amrus*, & أُكْرِمَ زَيْدٌ *Honoratus est Zeidus*, يُكْرَمُ عَمْرٌو *Honorabitur Amrus*. Implicitum vero, ut cum dicis ضُرِبْتُ *verberatus sum*, ضُرِبْنَا *verberati sumus*, ضُرِبْتَ *verberatus es*, &cæt.

Patiens est Nominativus verbi passivi explicitus, aut in eo inclusus, eo plane modo quo de Activo dictum est. Definitio ejus dicit, agens ejus non memorari, *& eo etiam epitheto nominari ferè solet, ut distinguatur ab Accusativo patiente, de quo post. Cæterum agens ejus dicitur cum eo non commemorari, quia non agentem, sed patientem exprimit personam, & Verbum ei adjunctum non actionem, sed passionem denotat. Notas autem Verbi passivi vocales statuit, primæ quidem literæ, sive radicalis ea sit, sive servilis, Dammam, tum in Præterito, tum in Futuro; penultimæ verò radicalis in præterito*

Kesram

Kesram, in Futuro Fatham, ac singulorum quidem deinde affert exempla, additis vocibus زَيْدٌ & عَمْرٌو *quas voces Arabum Grammatici haud aliter usurpant, atque Iurisconsulti* Paulus & Titio. *Cæterum in* عَمْرٌو *noli putare* و *redundare, & delendum esse: uni huic Nomini peculiare est, in fine hoc* و *otiosum adsciscere, in statu Chafdæ & Rafæ, non Nasbæ, ut melius, in scriptura maximè non punctata, distinguatur ab* عُمَرُ Omarus. *In Nominativo itaque dicitur* عَمْرٌو*, in Genitivo* عَمْرٍو*, in Acusativo* عَمْرًا*, & hoc facile discernitur ab alterius Accusativo, qui est* عُمَرَ*: est enim Nomen Invariabile.*

&cæt.] *Arabicè*, et quod simile ei est; *pro quo etiam sæpe dicunt* إِلَى آخِرِهِ ad ultimum, *seu*, finem ejus.

بَابُ ٱلْمُبْتَدَإِ وَٱلْخَبَرِ *

ٱلْمُبْتَدَأُ هُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَرْفُوعُ ٱلْعَارِي عَنِ ٱلْعَوَامِلِ ۞

Caput

وَٱلْخَبَرُ هُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَرْفُوعُ ٱلْمُسْنَدُ إِلَيْهِ نَحْوَ
قَوْلِكَ زَيْدٌ قَائِمٌ وَٱلزَّيْدَانِ قَائِمَانِ
وَٱلزَّيْدُونَ قَائِمُونَ ۞

Caput Inchoati & Socij.

INchoatum eſt Nomen rafatum nudum a regentibus. Socius autem eſt Nomen rafatum ei attributum, ut cum dicis زَيْدٌ قَائِمٌ *Zeidus (eſt) ſtans* أَلزَّيْدَانِ قَائِمَانِ *duo Zeidi (ſunt) ſtantes,* أَلزَّيْدُونَ قَائِمُونَ *plures Zeidi (ſunt) ſtantes.*

Inchoatum] *Ita vertendum videtur* مُبْتَدَأٌ*; quod nihil eſt aliud quàm Nomen, aut quid loco Nominis poſitum, ſubjectum conſtituens enuntiationis, cujus prædicatum Nomen quoque eſt, aut quid Nominis vicem gerens, quod vi Verbi ſubſtantivi ſubintellecti ei attribuitur, & Socius ejus vocatur, ut* Petrus ſtans, *ſcilicet* eſt.

Nomen rafatum] *Iam dixi*, aut quid Nominis loco positum, *ut* أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ ut jejunetis bonum (est) vobis, *id est* صِيَامُكُمْ jejunium vestrum bonum (est) vobis.

Nudum] *seu*, immune à regentibus: *Quadam exemplaria addunt* أَلدَّاخِلَةِ عَلَيْهَا ei præpositis, *non malè. Requiritur autem ea immunitas, quia cum Nomen illud aliunde regitur, seu vim patitur, Inchoatum amplius non vocatur; sed Nomen vocis illius regentis.*

Cæterum Inchoatum restrictum esse debet: quibus autem conditionibus interdum restrictum non sit, in Thesauro Grammatico ان شاء الله *declarabimus; ut & quando præponendum sit Socio suo, vel postponendum: & quando ipsum aut Socius in oratione delitescat: paucis enim verbis ea omnia expediri nequeunt.*

وَٱلْمُبْتَدَأُ قِسْمَانِ ظَاهِرٌ وَمُضْمَرٌ فَٱلظَّاهِرُ مَا تَقَدَّمَ ذِكْرُهُ وَٱلْمُضْمَرُ ٱثْنَا عَشَرَ وَهِيَ أَنَا وَنَحْنُ وَأَنْتَ وَأَنْتِ وَأَنْتُمَا وَأَنْتُمْ وَأَنْتُنَّ وَهُوَ

وَهُوَ وَهِيَ وَهُمَا وَهُمْ وَهُنَّ نَحْنُ قَوْلِكَ أَنَا قَائِمٌ
وَنَحْنُ قَائِمُونَ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ ۞

Est autem Inchoatum duplex, Manifestum & Intellectum. Manifestum est id cujus mentio præcessit. Intellecta sunt duodecim, scilicet أَنَا *ego* نَحْنُ *nos*, أَنْتَ *tu m.* أَنْتِ *tu f.* أَنْتُمَا *vos duo*, vel, *duæ*, أَنْتُمْ *vos m.* أَنْتُنَّ *vos f.* هُوَ *ille*, هِيَ *illa*, هُمَا *illi duo*, vel *illæ duæ*, هُمْ *illi*, هُنَّ *illæ*: ut cum dicis, أَنَا قَائِمٌ *ego (sum) stans.* نَحْنُ قَائِمُونَ *nos (sumus) stans*, &c.

Inchoata intellecta, seu implicita, sunt Pronomina personalia, quæ omnia hoc loco enumerat Auctor. Cæterum observa Pronomina illa non Inchoati tantum, sed Socij etiam officio posse fungi, ut أَخُوكَ أَنَا frater tuus (sum) ego : *atque adeo dicendum*

 Auctori

Auctori fuisse, non Inchoatum modò, sed & Socium esse duplicem Explicitum & Implicitum.

وَٱلْخَبَرُ قِسْمَانِ مُفْرَدٌ وَغَيْرُ مُفْرَدٍ فَٱلْمُفْرَدُ نَحْوَ زَيْدٌ قَائِمٌ * وَغَيْرُ ٱلْمُفْرَدِ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ أَلْمَجْرُورُ وَٱلظَّرْفُ وَٱلْفِعْلُ مَعَ فَاعِلِهِ وَٱلْمُبْتَدَأُ مَعَ خَبَرِهِ نَحْوَ زَيْدٌ فِي ٱلدَّارِ وَزَيْدٌ قَامَ أَبُوهُ وَزَيْدٌ جَارِيَتُهُ ذَاهِبَةٌ

Socius autem duplex quoq; est, Singularis, & non Singularis, Singularis est, ut *Zeidus (est) stans*. Non Singularis est quadruplex, Gjerratū, Comprehensio, Verbum cum Agente suo, & Inchoatum cum Socio suo: ut زَيْدٌ فِي ٱلدَّارِ *Zeidus (est) in domo*, زَيْدٌ عِنْدَكَ *Zeidus (est) apud te*, زَيْدٌ قَامَ أَبُوهُ *Zeidus stat*

ſtat pater ejus, زَيْدٌ جَارِيَتُهُ ذَاهِبَةٌ, *Zei-*
dus puella ejus (eſt) abiens.

Diviſio hæc Socij deſtruit definitionem ſupra poſitam, qua Socius dicebatur eſſe Nomen rafatum, itaque melius definiviſſet Socius eſt Nomen, aut vicem ejus gerens, Inchoato attributum. *Singularis autem Socius eſt, qui una conſtat voce: ut non Singularis qui pluribus.* Gjerratum *eſt Nomen poſitum in Genitivo præmiſsâ Præpoſitione. Comprehenſio eſt Nomen temporis locive comprehenſionem ſeu circumſtantiam denotans, cum alio Nomine conſtructum. Reliqua duo intelliguntur. Singulis membris, ſingula reſpondent exempla.*

بَابُ ٱلْعَوَامِلِ ٱلدَّاخِلَةِ عَلَى ٱلْمُبْتَدَإِ وَٱلْخَبَرِ *

وَهِيَ ثَلَاثَةُ أَشْيَاءٍ كَانَ وَأَخَوَاتُهَا وَإِنَّ

وَأَخَوَاتُهَا وَظَنَنْتُ وَأَخَوَاتُهَا ۞

Caput regentium præpoſitorum

Inchoato & Socio.

ATq; ea tria ſunt, كَانَ *fuit* cum ſororibus ſuis, إِنَّ *etenim* cum

 ſorori-

ſororibus ſuis, & ظَنَنْتُ *putavi* cum ſororibus ſuis.

Inchoatum & Socius ejus rafata quidem naturaliter ſunt, ſicuti dictum eſt; verum tria hæc Rafam in Nasbam mutant, ſeu Nominativo inducunt terminationem Accuſativi: كان *quidem cum ſuis in Socio, &* إِنَّ *in Inchoato,* ظَنَنْتُ *autem in utroque: uti paulò poſt fiet manifeſtum.*

فَأَمَّا كَانَ وَأَخَوَاتُهَا فَإِنَّهَا تَرْفَعُ ٱلْإِسْمَ
وَتَنْصِبُ ٱلْخَبَرَ وَهِيَ كَانَ وَأَمْسَي وَأَصْبَحَ
وَأَضْحَي وَظَلَّ وَبَاتَ وَصَارَ وَلَيْسَ وَمَا زَالَ
وَمَا ٱنْفَكَّ وَمَا بَرِحَ وَمَا فَتِيَ وَمَادَامَ وَمَا
تَصَرَّفَ مِنْهَا نَحْوَ كَانَ وَيَكُونُ وَكُنْ
وَأَصْبَحَ وَيُصْبِحُ وَأَصْبِحْ تَقُولُ كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا
وَلَيْسَ عَمْرٌو شَاخِصًا وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ ۞

كَانَ autem cum ſororibus ſuis

rafat

rafat nomen, & nasabat Socium: suntque كَانَ *fuit* أَمْسَي *vesperi fuit, serò fuit,* أَصْبَحَ *manè fuit,* citò seu *tempestive fuit,* أَضْحَي *diluculo fuit,* ظَلَّ *noctu fuit,* بَاتَ idem, صَارَ *factus est,* لَيْسَ *non fuit,* مَا زَالَ *non desijt esse,* مَا فَتِيَ idem, مَا بَرِحَ idem, مَا ٱنْفَكَّ idem, مَا دَامَ *quamdiu fuit:* & quodcunque ex ijs flectitur, ut كَانَ *fuit* يَكُونُ *erit,* كُنْ *esto,* أَصْبَحَ *fuit cito,* يُصْبِحُ *cito erit,* أَصْبِحْ *esto cito.* Dices كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا *fuit Zeidus stans,* لَيْسَ عَمْرٌو شَاخِصًا *non fuit Amrus surgens,* &c.

Rafant Nomen] *id est, Subjectum enuntiationis: id enim cum vocibus* كان *atque* ان *& sororibus*

ribus earum non Inchoatum amplius, ut ante dictum est, ſed Nomen earum vocatur, ut Prædicatum Socius, quemadmodum patuit pag. 34. At poſt ظننت *& ſorores ejus utrumque vocatur Patiens.*

صَارَ factus eſt] *ſic quando ſignificationem hujus habent, ut interdum habent, ſequentia verba:*

غَدَا, رَاحَ, إِنْصَرَفَ, عَادَ, آلَ, قَعَدَ & جَآءَ.

Cæterum زَالَ, إِنْفَكَّ, بَرِحَ & فَتِيَ *negationem, aut prohibitionem ante ſe habere debent, alioqui hujus non ſunt ordinis: id quod Auctori unâ negationis particula* مَا *præpoſitâ indicare viſum fuit. Quibus autem legibus Nomen Socio, aut hoc illi præponendum ſit, alibi declarabitur.*

وَأَمَّا إِنَّ وَأَخَوَاتُهَا فَإِنَّهَا تَنْصِبُ ٱلْإِسْمَ وَتَرْفَعُ ٱلْخَبَرَ وَهِيَ إِنَّ وَأَنَّ وَلَكِنَّ وَكَأَنَّ وَلَيْتَ وَلَعَلَّ تَقُولُ إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ وَلَيْتَ عَمْرًا شَاخِصٌ وَمَعْنَي إِنَّ وَأَنَّ لِلتَّوْكِيدِ وَلَكِنَّ لِلْإِسْتِدْرَاكِ

وَكَأَنَّ

وَكَأَنَّ لِلتَّشْبِيهِ وَلَيْتَ لِلتَّمَنِّي وَلَعَلَّ لِلتَّرَجِّي وَلِلتَّوَقُّعِ ۞

إِنَّ autem cum ſororibus ſuis naſabat Nomen, & rafat Socium: ſuntque إِنَّ, *etenim, utique*, أَنَّ *quod*, لَكِنَّ *ſed* كَأَنَّ *ſicuti*, لَيْتَ *utinam*, & لَعَلَّ *fortaſsis*. Dices إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ *utiq; Zeidus ſtat*, & لَيْتَ عَمْرًا شَاخِصٌ *utinam Amrus ſurgat*. Significant autem إِنَّ & أَنَّ confirmationem, لَكِنَّ reſtrictionem, كَأَنَّ ſimilitudinem, لَيْتَ optationem & لَعَلَّ ſpem, & caſum.

Quod ſuperiora Verba faciunt in Prædicato id hæ Particulæ efficiunt in Subjecto, id eſt, Nominativo dant Accuſativi terminationem. Verum obſerva ad influxum hunc neceſſarium eſſe, ut nihil intercedat inter particulam regentem & Nomen,

seu Subjectum, aut si quid intercedat, id sit Nomen cum Præpositione, aut Comprehensio, ut إِنَّ فِي ٱلدَّارِ زَيدًا utiq; in domo (est) Zeidus, إِنَّ عِنْدَكَ عَمْرًا utique apud te (est) Amrus. *Porrò autem* إِنَّ *primæ voci Prædicati, aut ipsi etiam Subjecto, si postponatur, præfigit utplurimum* لـ*; qua de re fusè in Thesauro Grammatico. Pro* لَكِنَّ *dicitur etiam* لَكِنْ *sed hoc nunquam nasabat, sicuti raro* كَأَنْ *sine tesdid: pro* لَيْتَ *dicitur quoque* لَوْتَ *& pro* لَعَلَّ, عَلَّ *manente vi nasabante.*

بَابُ ظَنَنْتُ *

وَأَمَّا ظَنَنْتُ وَأَخَوَاتُهَا فَإِنَّهَا تَنْصِبُ ٱلْإِسْمَ وَٱلْخَبَرَ عَلَى أَنَّهُمَا مَفْعُولَانِ لَهَا وَهِيَ ظَنَنْتُ وَحَسِبْتُ وَخِلْتُ وَزَعَمْتُ وَرَأَيْتُ وَعَلِمْتُ وَوَجَدْتُّ وَٱتَّخَذْتُ

وَٱتَّخَذْتُ وَجَعَلْتُ وَسَمِعْتُ تَقُولُ ظَنَنْتُ زَيْدًا
قَائِمًا وَخِلْتُ عَمْرًا شَاخِصًا ✿

Caput ظَنَنْتُ putavi, *& ſororum ejus.*

HAEC naſabant Nomen & Socium propterea quod utrumque eorum eſt patiens : ſuntque ظَنَنْتُ *putavi*, حَسِبْتُ *exiſtimavi* خِلْتُ *imaginatus ſum*, زَعَمْتُ *opinatus ſum*, رَأَيْتُ *vidi*, (id eſt, *viſus mihi eſt*) عَلِمْتُ *cognovi*, وَجَدْتُ *cōperi*, إِتَّخَذْتُ *ſtatui*, جَعَلْتُ idem. Dices ظَنَنْتُ زَيْدًا قَائِمًا *putavi Zeidum ſtantem*, خِلْتُ عَمْرًا شَاخِصًا *imaginatus ſum Amrum ſurgentem*.

Vides quomodo hic Inchoatum & Socius Nasbam

sumant, vi verborum regentium geminum Accusativum, qui apud Latinos in geminum Nominativum resolvi potest, apposito quod, *ut* putavi quod Zeidus(erat) stans.*Verba autem hæc si in fine ponantur, aut medio, liberè influunt: ut* زَيْدًا ظَنَنْتُ قَائِمًا Zeidum opinor (esse) stantem, *&* زَيْدٌ ظَنَنْتُ قَائِمٌ Zeidus, opinor, (est) stans, *sic* زَيْدًا قَائِمًا ظَنَنْتُ Zeidum (esse) stantem opinor, *&* زَيْدٌ قَائِمٌ ظَنَنْتُ Zeidus (est) stans, opinor, *Intercedente interrogatione, negatione, aut* ل *cessat quoque influxus, ut alibi demonstramus.*

بَابُ ٱلنَّعْتِ *

أَلنَّعْتُ تَابِعٌ لِلْمَنْعُوتِ فِي رَفْعِهِ وَنَصْبِهِ وَخَفْضِهِ وَتَعْرِيفِهِ وَتَنْكِيرِهِ تَقُولُ قَامَ زَيْدٌ ٱلْعَاقِلُ وَرَأَيْتُ زَيْدًا ٱلْعَاقِلَ وَمَرَرْتُ بِزَيْدٍ ٱلْعَاقِلِ ❁

Caput Adjectivi.

ADjectivum ſequitur ſuum ſubſtantivum in ejus Rafa, Nasba, Chafda, Reſtrictione & Communitate. Dices قَامَ زَيْدٌ ٱلْعَاقِلُ *ſtat Zeidus ſapiens*, رَأَيْتُ زَيْدًا ٱلْعَاقِلَ *vidi Zeidum ſapientem*, مَرَرْتُ بِزَيْدٍ ٱلْعَاقِلِ *ivi cum Zeido ſapiente.*

Explicatis ſex Nominum rafatorum ſpeciebus, progreditur ad ſeptimum, quod eſt Conſequens, *id eſt, Nomen quod ſequitur aliud Nomen rafatum præmiſſum, ſeu quod propterea rafatum eſt quia apponitur aliĳ Nomini rafato, aut in locum ejus ſubſtituitur: quæque ratio Conſequentis rafati eſt, eadem quoq; eſt Naſabati & chafdati: eaque omnia ſimul hoc loco tradit Auctor.*

Adjectivum autem vocare hoc loco lubet Arabum نعت*, quod alioqui illud tantum Adjectivum eſt quod in eadem enuntiationis parte, id eſt Subjecto aut Prædicato, ſuo ſubſtantivo apponitur, uti conſpicuum eſt in exemplis ab Auctore adductis.*

تعريف] *eſt proprie* Notificatio, *& oppoſitum ejus* تنكير negatio, *ego, ut melius intelligar, terminos*

jam è Grammat. mea notissimos Restrictionem *&* Communitatem *usurpo. Vides autem in exemplis allatis* عـاقل *casus ubique ejusdem esse cum suo Substantivo* زيد *& Articulo præfixo restringi, quia* زيد *Nomen est proprium naturâ suâ restrictum. Quæ porro sit ratio convenientiæ inter Substantivum & Adjectivum in Genere & Numero, longum foret hic explicare, Grammaticæ absolutæ id cum alijs multis reservamus.*

وَٱلْمَعْرِفَةُ خَمْسَةُ أَشْيَآءٍ أَلْإِسْمُ ٱلْمُضْمَرُ نَحْوَ أَنَا
وَأَنْتَ وَٱلْإِسْمُ ٱلْعَلَمُ نَحْوَ زَيْدٌ وَمَكَّةُ وَٱلْإِسْمُ
ٱلْمُبْهَمُ نَحْوَ هَذَا وَهَذِهِ وَهَؤُلَآءِ وَٱلْإِسْمُ ٱلَّذِي
فِيهِ ٱلْأَلِفُ وَٱللَّامُ نَحْوَ أَلرَّجُلُ وَٱلْغُلَامُ وَمَا
أُضِيفَ إِلَي وَاحِدٍ مِنْ هَذِهِ ٱلْأَرْبَعَةِ ۞

Restrictio est quintuplex, Pronomen personale, ut أَنَا *ego*, أَنْتَ *tu*; Nomen proprium, ut زَيْدٌ *Zeidus*, مَكَّةُ *Mecca*; Pronomen demon-

demonstrativum, ut هَذَا *hic*, هَذِهِ *hæc*, هَؤُلَاءِ *hi*; Nomen habens ال ut أَلرَّجُلُ *vir ille*, أَلْغُلَامُ *puer ille*, et quod construitur cum uno horum quatuor.

Cum Substantiva & Adjectiva Restrictione & Communitate convenire debere docuerit, quæ Sustantiva & Adjectiva restricta sint, & communia nunc docet: ac prima quidem tria naturaliter restricta sunt, duo verò ultima per accidens.

Pronomen personale] *quod Arabes vocant* Nomen cogitatum; *ut Demonstrativum*, Nomen suspensum.

Horum quatuor] *id est, Nomen quodvis constructum cum Pronomine affixo, aut sequente Genitivo, ut* رَاسُ زَيْدٍ caput Zeidi, يَدِي manus mea كِتَابُ ٱلْمَلِكِ liber regis.

وَٱلنَّكِرَةُ كُلُّ ٱسْمٍ شَائِعٍ فِي جِنْسِهِ لَا يَخْتَصُّ بِهِ وَاحِدٌ دُونَ أَخَرٍ وَتَقْرِيبُهُ كُلُّ مَا صَلَحَ دُخُولُ ٱلْأَلِفِ وَٱللَّامِ عَلَيْهِ نَحْوَ أَلرَّجُلُ وَٱلْفَرَسُ *

Commune

Commune est omne Nomen diffusum per genus suum, quo proprie non designatur unum sine altero, estque omne illud quod assumit ال initio, ut أَلرَّجُلُ *vir ille*, أَلفَرَسُ *equus ille*.

Commune seu indeterminatum est quod restrictum non est, cujus notam statuit assumptionem Articuli ال : *quanquam & Propria quædam non restrictionis, sed ornatus potius causa eum assumant, ut* أَلْمِصْرُ Aegyptus, أَلْخَلِيلُ Chalilus : *sed & aliæ sunt Communitatis notæ, putà Constructio regiminis, & Affixi, præpositio voculæ* رُبَّ fortassis, & كَمْ quot?

بَابُ ٱلْعَطْفِ *

وَحُرُوفُ ٱلْعَطْفِ عَشَرَةٌ وَهِيَ أَلْوَاوُ وَٱلْفَاءُ وَثُمَّ وَأَوْ وَأَمْ وَإِمَّا وَبَلْ وَلَكِنْ وَلَا وَحَتَّى فِي بَعْضِ

بَعْضِ ٱلْمَوَاضِعِ فَإِنْ عَطَفْتَ بِهَا عَلَي مَرْفُوعٍ رَفَعْتَ
أَوْ عَلَي مَنْصُوبٍ نَصَبْتَ أَوْ عَلَي مَخْفُوضٍ خَفَضْتَ
أَوْ عَلَي مَجْزُومٍ جَزَمْتَ تَقُولُ قَامَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو
وَرَأَيْتُ زَيْدًا وَعَمْرًا وَمَرَرْتُ بِزَيْدٍ وَعَمْرٍو ۞

Caput Conjunctionis.

PArticulæ copulationis ſunt decem, ſcilicet, و, ف *et* ثُمَّ *tum*, أَوْ *aut*, أَمْ *an*, إِمَّا *vel*, بَلْ *ſed*, لَكِنْ *verum*, لَا *non*, & حَتَّي in quibuſdam locis: quibus ſi copulaveris aliquid cum rafato, id rafatum erit, ſi cum naſabato, naſabatum; ſi cum chafdato, chafdatum; ſi cum gjezmato, gjezmatum. Dices, قَامَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو *ſtat Zeidus & Amrus*,

رَأَيْتُ زَيْدًا وَعَمْرًا *vidi Zeidum & Amrum* مَرَرْتُ بِزَيْدٍ وَعَمْرٍو *ivi cum Zeido & Amro.*

Secunda Consequentis species est Conjunctum ; cujus regula hic eadem est quæ apud Latinos & Græcos, Conjunctio, *nempe*, similes Casus connectit.

لَكِنْ ſed] لَكِنَّ *particulam perpetuò nasabantem esse supra visum fuit ; hoc loco est* لَكِنْ *quod idem quidem valet, sed alio usu : illud enim non nisi post negationem, & ante ellipsin Verbi usurpatur : hoc indifferenter post affirmationem aut negationem, & ante orationem absolutam.*

Locis] حتي *plerumque significat* usque ad, *vel* donec, *& Genitivum regit : interdum idem valet quod* quin etiam, *& hujus est loci, ut* مَاتَ ٱلنَّاسُ حَتَّى ٱلْأَنْبِيَاءُ mortui sunt homines, quin ipsi etiam Prophetæ.

Reliquarum Particularum significationes & differentiæ, alibi explicabuntur.

بَاب

بَابُ ٱلتَّوْكِيدِ ✻

أَلتَّوْكِيدُ تَابِعٌ لِلْمُوَكَّدِ فِي رَفْعِهِ وَنَصْبِهِ وَخَفْضِهِ وَيَكُونُ بِأَلْفَاظٍ مَعْلُومَةٍ وَهِيَ ٱلنَّفْسُ وَٱلْعَيْنُ وَكُلٌّ وَأَجْمَعُ وَتَوَابِعُ أَجْمَعُ تَقُولُ قَامَ زَيْدٌ نَفْسُهُ وَرَأَيْتُ ٱلْقَوْمَ كُلَّهُمْ وَمَرَرْتُ بِٱلْقَوْمِ أَجْمَعِينَ ✿

Caput Roborationis.

Roboratio ſequitur Roboratum in Rafa ejus, Naſba, & Chafda: Fitque certis vocibus, quæ ſunt, نَفْس *anima*, عَيْنٌ *oculus*, كُلٌّ *totalitas*, أَجْمَعُ *univerſitas*, & quæ ſequuntur أَجْمَعُ. Dices قَامَ زَيْدٌ نَفْسُهُ *ſtat Zeidus ipſe*, رَأَيْتُ ٱلْقَوْمَ كُلَّهُمْ *vidi*

vidi populum totum, مَرَرْتُ بِٱلْقَوْمِ أَجْمَعِينَ *ivi cum populo universo.*

Adjectiva significantia ipsum, idem, totum, *cum non habeant Arabes, coguntur eorum loco Substantiva usurpare, more Adjectivorum postposita, & cum praecedentibus Substantivis convenientia. Ea Substantiva sunt* نفس, عين, & كل, *quae affixa semper assumunt cum Substantivis convenientia.*

Ac كُلٌّ *quidem cum Duali fit* كِلَا, *cum plurali manet:* نَفْسٌ & عَيْنٌ *utrobique habent* أَنْفُسٌ, & أَعْيُنٌ, *in utroque Genere. His Grammatici addunt* أَجْمَعُ universus, & أَكْتَعُ, أَبْصَعُ, أَبْتَعُ, *quae Consequentia* اجمع *vocantur, propterea quod non usurpantur, nisi praemisso* اجمع, *cujus significationem augent, & intendunt, ut* رَأَيْتُ ٱلنَّاسَ أَجْمَعِينَ أَكْتَعِينَ vidi homines universos cunctos. *Verum haec omnia, me judice, melius dicantur esse Adjectiva, atque ad* نعت *referenda: & hoc peculiare habere, quod Restrictionem non admittant: nam & Numerum & Genus assumunt praecedentium Substan-*

أَنْصَرُ, أَنْصَرَانِ, أَنْصَرُونَ *Substantivorum, more* نَصْرَآءُ, نَصْرَاوَانِ, نُصْرٌ.

Cæterum exemplaria quædam manu exarata post وخفضه *inserunt* وَتَعْرِيفِهِ & in Restrictione ejus, *quod alia omittunt, & benè: nisi* اجمع *cum suis Consequentibus excludas: nam reliqua tria restrictis perpetuo apponuntur, & Affixis restringuntur. Romana editio addit* وتنكيره & in Communitate ejus, *pessimè: nam quod restrictum non est, Roborationem non admittit, ne Adjectivorum quidem illorum* ـب. *Scatet crassissimis mendis ea editio.*

بَابُ ٱلْبَدَلِ *

إِذَا أُبْدِلَ ٱسْمٌ مِنِ ٱسْمٍ أَوْ فِعْلٌ مِنْ فِعْلٍ يَتْبَعُهُ فِي جَمِيعِ أَعْرَابِهِ وَهُوَ عَلَي أَرْبَعَةِ أَقْسَامٍ بَدَلُ ٱلشَّيْءِ مِنَ ٱلشَّيْءِ وَبَدَلُ ٱلْبَعْضِ مِنَ ٱلْكُلِّ وَبَدَلُ ٱلْإِشْتِمَالِ وَبَدَلُ ٱلْغَلَطِ نَحْوَ قَوْلِكَ جَآءَنِي زَيْدٌ أَخُوكَ وَأَكَلْتُ ٱلرَّغِيفَ ثُلُثَهُ

وَنَفَعَنِي زَيْدٌ عِلْمُهُ وَرَأَيْتَ زَيْدًا اَلْفَرَسَ أَرَدْتَ
أَنْ تَقُولَ اَلْفَرَسَ فَغَلَطْتَ فَأَبْدَلْتَ زَيْدًا مِنْهُ ۞

Caput Permutationis.

EST (ſcilicet Permutatio) cum permutatur Nomen cum Nomine, aut Verbum cum Verbo, ſequiturque illud in omnibus ſuis Caſibus. Eſtque quadruplex: Permutatio rei cum re; Permutatio partis cum toto; Permutatio poſſeſſionis; et Permutatio erroris, ut cum dicis جَاءَنِي زَيْدٌ أَخُوكَ *venit ad me Zeidus, frater* (inquam) *tuus.* أَكَلْتُ اَلرَّغِيفَ ثُلُثَهُ *comedi libum, tertiam* (inquam) *partem ejus.* نَفَعَنِي زَيْدٌ عِلْمُهُ *Profuit mihi Zeidus, ſciẽtia*(inquam)*ejus.* رَأَيْتَ زَيْدًا اَلْفَرَسَ *vidiſti*

vidisti Zeidum, *equum* (inquam). Voluisti dicere *equum*, et errasti, & ejus loco posuisti *Zeidum*.

Vox in alterius locum substituta ejusdem cum illa Casus est: atque ea substitutio est quadruplex, ut liquet in contextu, cujus singula exempla singulis respondent speciebus. Cæterum in Permutatione Partis, & Possessionis, necessarium est ut reposita vox prioris habeat affixum, sicuti patet in exemplis. In Permutatione autem erroris convenienter usurpatur vocula بَلْ *pro Latino* inquam.

Atque hæc quidem de quatuor Consequentis speciebus, & in universum de Nomine Rafato, cujus septima species est Consequens. Octava, quā perperam ab Auctore omissam esse dixi, est Nomen vocularum مَا *&* لَا *significantium idem quod* لَيْسَ non est: *hæ enim præposita Inchoato, & Socio, illi Rafæ, seu Nominativi, huic Nasbæ, seu Accusativi dant terminationem; ut* مَا زَيْدٌ قَائِمًا Non est Zeidus stans.

بَابُ مَنْصُوبَاتِ ٱلْأَسْمَاءِ *

أَلْمَنْصُوبَاتُ خَمْسَةَ عَشَرَ وَهِيَ ٱلْمَفْعُولُ بِهِ وَٱلْمَصْدَرُ

وَٱلْمَصْدَرُ وَظَرْفُ ٱلزَّمَانِ وَظَرْفُ ٱلْمَكَانِ
وَٱلْحَالُ وَٱلتَّمْيِيزُ وَٱلْمُسْتَثْنَي وَٱسْمُ لَا وَٱلْمُنَادِي
وَٱلْمَفْعُولُ مِنْ أَجْلِهِ وَٱلْمَفْعُولُ مَعَهُ وَخَبَرُ
كَانَ وَأَخَوَاتِهَا وَٱسْمُ إِنَّ وَأَخَوَاتِهَا وَٱلتَّابِعُ
لِلْمَنْصُوبِ وَهِيَ أَرْبَعَةُ أَشْيَاءَ ۞

Caput de Nominibus Nasabatis.

NAsabata sunt quindecim, scil. factum in quod, Infinitivus, Comprehensio temporis, Comprehensio loci, Status, Discretio, Exceptio, Nomen voculæ لَا, Vocatio, Factum cujus gratia, Factum cum quo, Socius كَانَ et sororum ejus, Nomen إِنَّ & sororum ejus, et sequens Nasabatum, quod est quadruplex.

Decimum quintum omittit: quod, ni fallor, est Socius vocularum لا *&* ما *significantium idem quod* ليس non est, *quarum & Nomen rafatum ante diximus omissum.*

بَابُ ٱلْمَفْعُولِ بِهِ

وَهُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَنْصُوبُ ٱلَّذِي يَقَعُ بِهِ ٱلْفِعْلُ نَحْوَ ضَرَبْتُ زَيْدًا وَرَكِبْتُ ٱلْفَرَسَ وَهُوَ قِسْمَانِ ظَاهِرٌ وَمُضْمَرٌ فَٱلظَّاهِرُ مَا تَقَدَّمَ وَٱلْمُضْمَرُ قِسْمَانِ مُتَّصِلٌ وَمُنْفَصِلٌ فَٱلْمُتَّصِلُ ٱثْنَا عَشَرَ نَحْوَ ضَرَبَنِي وَضَرَبَنَا وَضَرَبَكَ وَضَرَبَكِ وَضَرَبَكُمَا وَضَرَبَكُمْ وَضَرَبَكُنَّ وَضَرَبَهُ وَضَرَبَهَا وَضَرَبَهُمَا وَضَرَبَهُمْ وَضَرَبَهُنَّ وَٱلْمُنْفَصِلُ ٱثْنَا عَشَرَ نَحْوَ قَوْلِكَ إِيَّايَ وَإِيَّانَا وَإِيَّاكَ وَإِيَّاكِ وَإِيَّاكُمَا وَإِيَّاكُمْ وَإِيَّاكُنَّ وَإِيَّاهُ وَإِيَّاهَا وَإِيَّاهُمَا وَإِيَّاهُمْ وَإِيَّاهُنَّ ۞

Caput Facti in quod.

EStque Nomen, in quod cadit actio, ut رَأَيْتُ زَيْدًا *vidi Zeidum*, رَكِبْتُ ٱلْفَرَسَ *adſcendi equum*. Eſtq; duplex, Manifeſtum, et Intellectum. Manifeſtum id eſt, cujus commemoratio præceſſit. Intellectum duplex quoque eſt, Conjunctum, et Separatum. Conjuncta ſunt duodecim, ut cum dicis ضَرَبَنِي *verberavit me*, ضَرَبَنَا *verberavit nos*, ضَرَبَكَ *verberavit te m.* ضَرَبَكِ *verberavit te f.* ضَرَبَكُمَا *verberavit vos duos*, vel *duas*, ضَرَبَكُمْ *verberavit vos m.* ضَرَبَكُنَّ *verberavit vos f.* ضَرَبَهُ *verberavit eum*, ضَرَبَهَا *verberavit eam*, ضَرَبَهُمَا.

ضَرَبَهُمَا *verberavit illos duos*, vel *illas duas*, ضَرَبَهُمْ *verberavit illos*, ضَرَبَهُنَّ *verberavit illas*. Separata itidem duodecim ſunt, ut cum dicis إِيَّايَ *me*, إِيَّانَا *nos*, إِيَّاكَ *te m.* إِيَّاكِ *te f.* إِيَّاكُمَا *vos duos*, vel *duas*, إِيَّاكُمْ *vos m.* إِيَّاكُنَّ *vos f.* إِيَّاهُ *illum*, إِيَّاهَا *illam*, إِيَّاهُمَا *illos duos*, vel *illas duas*, إِيَّاهُمْ *illos*, إِيَّاهُنَّ *illas*.

Factum in quod] *propriè eſt Nomen patiens Latinorum, ſeu quod actionem Verbi ſuſcipit. Et Manifeſtum quidem, Nomen eſt: Intellectum verò, Pronomen, Verbo in fine affixum, aut eidem præmiſſum, & annexum voculæ* إِيَّا *quæ valet Hebræorum* את*. Pro* يقع به *præſtitiſſet dicere* يقع عليه, *ajunt Commentatores: & ita Romana quoque habet editio, ſed contra codicum fidem.*

بَـابُ ٱلْمَصْدَرِ *

أَلْمَصْدَرُ هُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلَّذِي يَجِيُّ ثَالِثًا فِي تَصْرِيفِ ٱلْفِعْلِ نَحْوَ ضَرَبَ يَضْرِبُ ضَرْبًا وَهُوَ قِسْمَانِ لَفْظِيٌّ وَمَعْنَوِيٌّ فَإِنْ وَافَقَ لَفْظَ فِعْلِهِ فَهُوَ لَفْظِيٌّ نَحْوَ قَتَلْتُهُ قَتْلًا وَإِنْ وَافَقَ مَعْنَى فِعْلِهِ دُونَ لَفْظِهِ فَهُوَ مَعْنَوِيٌّ نَحْوَ جَلَسْتُ قُعُودًا وَقُمْتُ وُقُوفًا ۞

Caput Infinitivi.

INfinitivus eſt Nomen quod tertium venit in flexione Verbi, ut ضَرَبَ *verberavit*, يَضْرِبُ *verberabit*, ضَرْبًا *verberando*. Eſtque duplex, Enuntiativus, et Significativus. Quod ſi cum Verbo ſuo enuntiatione conveniat, Enuntiativus eſt, ut قَتَلْتُهُ

قَتَلْتُهُ قَتْلًا *occidi eum occidendo*: si autem significatione cum Verbo suo conveniat, non vero enuntiatione, est Significativus, ut جَلَسْتُ قُعُودًا *sedi sedendo*, قُمْتُ وُقُوفًا *steti stando*.

Sicuti post præsens Indicativi, in flexione Verbi, Latini primo nominant & considerant Præteritum & Supinum, ut dico, dixi, dictum, *& Græci Futurum primum & Præteritum, ut* τύπτω, τύψω, τέτυφα, *quia reliqua ferè omnia ab iis Temporibus derivantur: ita Arabes post thema considerant Futurum & Infinitivum, seu Nomen verbale ipsam exprimens actionem, ut* ضَرَبَ يَضْرِبُ ضَرْبًا, *quomodo & omnia Verba in absolutioribus lexicis proponi solent: & hinc est, quod Auctor dicit Infinitivum esse, quod tertio loco venit in flexione Verbi; rudi sanè & crassa descriptione. Hic itaque Infinitivus Verbo suo, ornatus, aut intensionis causa appositus, nasabari solet, seu in Accusativo poni, sive ejusdem Verbi sit, sive alterius idem significantis. Sub Infinitivo autem comprehenduntur quoque hoc loco Nomina Vicis, & Specificationis, de quibus in Grammatica: nam & ea verbis suis apposita nasabata sunt, & nomine* مصدر *interdum quoque significantur, ut* ضَرَبَ ضَرْبَةً

 verbera-

verberavit verberando semel, *seu* verberationem unam, جَلَسَ جِلْسَةً sedit sessionis illa specie quæ جِلْسَةٌ dicitur.

بَابُ ظَرْفِ ٱلزَّمَانِ وَظَرْفِ ٱلْمَكَانِ *

ظَرْفُ ٱلزَّمَانِ هُوَ ٱسْمُ ٱلزَّمَانِ ٱلْمَنْصُوبُ بِتَقْدِيرِ فِي نَحْوَ ٱلْيَوْمَ وَٱللَّيْلَةَ وَغُدْوَةً وَبُكْرَةً وَسَحَرًا وَغَدًا وَعَتَمَةً وَصَبَاحًا وَمَسَآءً وَأَبَدًا وَأَمَدًا وَحِينًا وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ ۞

Caput Comprehensionis temporis, & Comprehensionis loci.

COmprehensio temporis est Nomen temporis nasabatum, cum valore voculæ فِي *in*, ut ٱلْيَوْمَ *hoc die*, ٱللَّيْلَةَ *hac nocte*, غُدْوَةً *mane* بُكْرَةً

بُكْرَةً *diluculo,* سَحَرًا idem. غَدًا *cras,* عَتَمَةً *noctu,* صَبَاحًا *mane,* مَسَاءً *vesperi* أَبَدًا *perpetuo,* أَمَدًا *semper,* حِينًا *in tempore,* & similia.

Nomina temporis in Accusativo posita adverbiascunt, veniuntq; pro Genitivis, præmisso فِي in, *ut* صَبَاحًا mane, tempore matutino, *pro* فِي صَبَاحٍ in tempore matutino: سَاعَةً horam *vel* horâ, *pro* فِي سَاعَةٍ: *sic* حِينًا per tempus, aliquamdiu, *pro* فِي حِينٍ. *At non usurpatur hujusmodi Accusativus nisi in responsione ad* Quando? *&* Quamdiu? أَلْيَوْمَ *verto* hoc die, *&* أَللَّيْلَةَ hac nocte, *quia sic usurpantur, per ellipsin, ut opinor, vocularum* هَذَا *&* هَذِهِ, *ob frequentem usum.*

وَأَمَّا ظَرْفُ ٱلْمَكَانِ هُوَ ٱسْمُ ٱلْمَكَانِ ٱلْمَنْصُوبُ بِتَقْدِيرِ

بِتَقْدِيرِ فِي نَحْوَ أَمَامَ وَخَلْفَ وَقُدَّامَ وَوَرَآءَ وَفَوْقَ وَتَحْتَ وَعِنْدَ وَمَعَ وَإِزَآءَ وَتِلْقَآءَ وَحِذَآءَ وَهُنَا وَثَمَّ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ ۞

Comprehenſio autem loci eſt Nomen loci naſabatum cum valore في *in*, ut أَمَامَ *coram*, خَلْفَ *poſt*, قُدَّامَ *ante*, وَرَآءَ *à tergo*, فَوْقَ *ſupra*, تَحْتَ *ſub*, عِنْدَ *apud*, مَعَ *cum*, إِزَآءَ *adverſus*, تِلْقَآءَ *obviam*, حِذَآءَ *è regione*, هُنَا *huc*, ثَمَّ *illuc*, & ſimilia.

Omnia hæc Nomina ſunt, & naſabata ob valorem في in: *Nunnata autem non ſunt, quia cum Subſtantivis aut Affixis conſtruuntur : ſignificantque omnia ſitum aut quid ei affine : nam Nomina locum propriè ſignificantia ut* بَيْتٌ domus, مَسْجِدٌ templum, *privilegium hoc non habent : ſi excipias Nomen locale à Futuro Verbi formatum: id enim Verbo ſuo appoſitum vim*

vim præpositionis في in *adsumit in Accusativo, ut* جلس مجلسا sedit sedem, *id est*, in sede.

بَابُ ٱلْحَالِ *

أَلْحَالُ هُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَنْصُوبُ ٱلْمُفَسِّرُ لِمَا ٱنْبَهَمَ مِنَ ٱلْهَيَّاتِ نَحْوَ قَوْلِكَ جَاءَ زَيْدٌ رَاكِبًا وَرَكِبْتُ ٱلْفَرَسَ مُسْرَجًا وَلَقِيتُ عَبْدَ ٱللَّهِ رَاكِبًا وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ وَلَا يَكُونُ ٱلْحَالُ إِلَّا نَكِرَةً وَلَا يَكُونُ إِلَّا بَعْدَ تَمَامِ ٱلْكَلَامِ وَلَا يَكُونُ صَاحِبُهَا إِلَّا مَعْرِفَةً ۞

Caput Status.

STatus est Nomen nasabatum explicans quod incertum erat de qualitatibus, ut جَاءَ زَيْدٌ رَاكِبًا *venit Zeidus equitans*, رَكِبْتُ ٱلْفَرَسَ

مُسْرَجًا *ascendi equum stratum*، لَقِيتُ عَبْدَ
رَاكِبًا ٱللَّهِ *occurri Abdallæ equitanti.* Et non eſt Status niſi commune: neq; eſt niſi poſt perfectionem orationis: et non eſt poſſeſſor ejus niſi reſtrictum.

Status eſt Nomen ſtatum, aut modum quo res geſta eſt explicans, ut manifeſtum eſt in exemplis: &, ut ait Auctor, perpetuo commune eſt, ſeu non reſtrictum, ſicuti id cui attribuitur, quod صاحبها *id eſt* dominum, *ſeu* poſſeſſorem ejus *vocat Auctor, fere reſtrictum eſt; ferè inquam, nam contrarium interdum obſervatur, ut* جَاءَنِي رَجُلٌ عَلِيمٌ ضَاحِكًا venit ad me vir doctus ridens. *Quod autem poſt perfectam veniat orationem, non impedit quo minus interdum præponatur, ut* رَاكِبًا جَاءَ زَيْدٌ equitans venit Zeidus: *nam mens Auctoris eſt, perfectæ orationi Statum ſuperraddi, poſtpoſitum, aut præpoſitum, ut* جَاءَ زَيْدٌ *eſt perfecta oratio, cui deinde ſuperadditur* رَاكِبًا.

بَابٌ

بَابُ ٱلتَّمْيِيزِ *

أَلتَّمْيِيزُ هُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَنْصُوبُ ٱلْمُفَسِّرُ لِمَا ٱنْبَهَمَ مِنَ ٱلذَّوَاتِ نَحْوَ قَوْلِكَ تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَرَقًا وَتَفَقَّأَ بَكْرٌ شَحْمًا وَطَابَ مُحَمَّدٌ نَفْسًا وَٱشْتَرَيْتُ عِشْرِينَ غُلَامًا وَمَلَكْتُ تِسْعِينَ نَعْجَةً وَزَيْدٌ أَكْرَمُ مِنْكَ أَبًا وَأَجْمَلُ مِنْكَ وَجْهًا وَلَا يَكُونُ إِلَّا نَكِرَةً ۞

Caput Diſcretionis.

DIſcretio eſt Nomen naſabatum explicans illud quod incertum erat de eſſentijs : ut cum dicis تَصَبَّبَ زَيْدٌ عَرَقًا *effuſus eſt Zeidus ſudore*, تَفَقَّأَ بَكْرٌ شَحْمًا *erupit Becrus pinguedine*, & طَابَ مُحَمَّدٌ نَفْسًا *bonus*

bonus est Muhammed animam ـ , & إِشْتَرَيْتُ عِشْرِينَ غُلَامًا *emi viginti pueros*, & مَلَكْتُ تِسْعِينَ نَعْجَةً *possideo nonaginta oves*, زَيْدٌ أَكْرَمُ مِنْكَ أَبًا وَأَجْمَلُ مِنْكَ وَجْهًا *Zeidus honoratior est te, quoad patrem, & formosior te, quoad faciem* ـ. Et non est nisi communis.

Discretio id est quo essentialiter quodammodo oratio discernitur, atque restringitur: estque Agentis, aut Quantitatis. Agentis est quæ in Agens, seu Nominativum ante verbum resolvi potest, & per quoad *Latinorum convenienter sæpe exprimitur: ut* طَابَ زَيْدٌ نَفْسًا bonus est Zeidus animam, *seu* quoad animam: *id est*, bona est anima Zeidi. *Quantitatis est numeratum, mensuratum, aut ponderatum, post Nomen numeri, mensuræ, aut ponderis, & resolvi potest in Genitivum præposito* مِنْ *ut* عِنْدِي أَحَدَ عَشَرَ دِرْهَمًا وَعِشْرُونَ دِينَارًا habeo duodecim stateres, & viginti aureos.

عِنْدَكَ

عِنْدَكَ قَفِيزٌ شَعِيرًا Habes modium hordei',

عِنْدَهُ رَطْلٌ زَيْتًا habet libram olivarum, *id est*,

مِنَ ٱلدَّنَانِيرِ, مِنَ ٱلدَّرَاهِمِ, مِنَ ٱلزَّيْتِ, مِنَ

ٱلشَّعِيرِ *Cæterum Numeralia à decem ad centum hujus tantum sunt loci: reliqua Genivitum regunt, more aliorum Substantivorum* ـِ. *Subjungit Auctor Discretionem perpetuo communem esse* ـِ, *id est nunquam restrictam* ـِ. *Male itaque dicas* زَيْدٌ جَمِيلٌ

وَجْهَهُ *vel* ٱلْوَجْهِ.

بَابُ ٱلْإِسْتِثْنَآءِ *

وَحُرُوفُ ٱلْإِسْتِثْنَآءِ ثَمَانِيَةٌ وَهِيَ إِلَّا وَغَيْرُ

وَسِوَى وَسُوَى وَسَوَآءٌ وَخَلَا وَعَدَا وَحَاشَا

فَٱلْمُسْتَثْنَي بِإِلَّا يُنْصَبُ إِذَا كَانَ ٱلْكَلَامُ

مُوجَبًا نَحْوَ قَامَ ٱلْقَوْمُ إِلَّا زَيْدًا وَخَرَجَ ٱلنَّاسُ

إِلَّا عَمْرًا وَإِذَا كَانَ ٱلْكَلَامُ مَنْفِيًّا تَامًّا

جَازَ فِيهِ ٱلْبَدَلُ وَٱلنَّصْبُ نَحْوَ مَا قَامَ
أَحَدٌ إِلَّا زَيْدٌ وَإِلَّا زَيْدًا وَإِنْ كَانَ ٱلْكَلَامُ
نَاقِصًا كَانَ عَلَى حَسَبِ ٱلْعَوَامِلِ نَحْوَ مَا قَامَ
إِلَّا زَيْدٌ وَمَا ضَرَبْتُ إِلَّا زَيْدًا وَمَا مَرَرْتُ إِلَّا
بِزَيْدٍ ۞

Caput Exceptionis.

PArticulæ Exceptionis ſunt octo, ſcilicet, إِلَّا *præter, niſi*, سِوًى, سُوًى, سَوَآء, خَلَا, عَدَا, غَيْرُ, & حَاشَا idem. Exceptum autem per إِلَّا naſabatur, cum oratio eſt affirmativa : ut قَامَ ٱلْقَوْمُ إِلَّا زَيْدًا *ſtat populus præter Zeidum*, خَرَجَ ٱلنَّاسُ إِلَّا عَمْرًا *egreſſi ſunt homines præter Amrum*.

At cum oratio eſt negativa, & perfecta, indifferens in eo eſt Permutatio, et Naſba : ut مَا قَامَ أَحَدٌ إِلَّا زَيْدٌ *non ſtat quiſquam niſi Zeidus*, et إِلَّا زَيْدًا *præter Zeidum.* Cum vero oratio eſt defectiva, eſt ſecundum rationem regentium: ut مَا قَامَ إِلَّا زَيْدٌ *non ſtat niſi Zeidus*, مَا ضَرَبْتُ إِلَّا زَيْدًا *non verberavi niſi Zeidum* : et مَا مَرَرْتُ إِلَّا بِزَيْدٍ *non ivi niſi cum Zeido.*

Particulæ] *id eſt*, voculæ, *alioqui omnes hæ voces Particulæ non ſunt : quin ſolum* إِلَّا *Particula eſt :* غَيْرُ *verò* سِوَى , سُوَى , & سَوَآءٌ *Nomina :* خَلَا عَدَا & حَاشَا *Verba : quanquam duæ ultimæ ex quorundam ſententia Particulæ interdum fiant*

Permutatio] *Id eſt : quod poſt* إِلَّا *ponitur liberè*

berè aut Casum eum habet quem Nomen præmissum, more Permutationis; aut Nasbam ـب, more Exceptionis.

Regentium] *Id est: Exceptum eum Casum habet quem requirit verbum præmissum, ut in exemplis patet.*

وَٱلْمُسْتَثْنَى بِغَيْرٍ وَسِوًى وَسُوًى وَسَوَآءٍ مَجْرُورٌ لَا غَيْرَ إِلَّا أَنَّ غَيْرَ تَجْرِي بِوُجُوهِ ٱلْأَعْرَابِ ٱلَّتِي فِي ٱلْإِسْمِ ٱلْوَاقِعِ بَعْدَ إِلَّا وَيَلْزَمُ نَصْبُ سِوًى وَسُوًى وَسَوَآءٍ * وَٱلْمُسْتَثْنَى بِخَلَا وَعَدَا وَحَاشَا يَجُوزُ نَصْبُهُ وَجَرُّهُ نَحْوَ قَامَ ٱلْقَوْمُ خَلَا زَيْدًا وَزَيْدٍ وَعَدَا عَمْرًا وَعَمْرٍو ۞

Exceptum per غَيْرٌ, سِوًى, سُوًى & سَوَآءٍ gjerratum est, non aliter, nisi quod غَيْرٌ subit formas Casuum quę sunt in Nomine cadente post إِلَّا: sed سِوًى, سُوًى & سَوَآءٍ necessario Nasbam

Nasbam habent. Exceptum autem per خَلَا ,عَدَا & حَاشَا indifferenter Nasbam habent aut Gjerram : ut قَامَ ٱلْقَوْمُ خَلَا زَيْدًا, & خَلَا زَيْدٍ stat populus præter Zeidum, عَدَا عَمْرًا وَعَمْرٍو, præter Amrum.

nisi quod غير] *Hæc in editione Romana, & in duobus quoque codicibus manuscriptis desiderantur; sed ex aliis omnino adiicienda videntur. Sensus autem est* غير *eum perpetuo habere casum quem habet exceptum per* الا : *id est, si oratio est affirmativa, nasabari perpetuo; si negativa perfecta, aut nasabari, aut eum habere Casum quem Nomen antecedens: si imperfecta, regi à verbo præmisso: at* سوي *cum suis perpetuo nasabari. Res adeo clara est ut exemplis non sit opus.*

* بَابُ لَا

إِعْلَمْ أَنَّ لَا تَنْصِبُ ٱلنَّكِرَاتِ بِغَيْرِ تَنْوِينٍ إِذَا بَاشَرَتِ ٱلنَّكِرَةَ وَلَمْ تَتَكَرَّرْ لَا نَحْوُ لَا رَجُلَ فِي

ٱلدَّارِ وَإِنْ لَمْ يُبَاشِرْهَا وَجَبَ ٱلرَّفْعُ وَٱلتَّنْوِينُ
وَوَجَبَ تِكْرَارُ لَا نَحْوَ لَا فِي ٱلدَّارِ رَجُلٌ وَلَا
ٱمْرَأَةٌ وَإِنْ تَكَرَّرَتْ جَازَ أَعْمَالُهَا وَٱلْغَاؤُهَا
نَحْوَ لَا رَجُلَ فِي ٱلدَّارِ وَلَا ٱمْرَأَةَ وَإِنْ شِئْتَ
قُلْتَ لَا رَجُلٌ فِي ٱلدَّارِ وَلَا ٱمْرَأَةٌ ۞

Caput voculæ لا *non est.*

SCito quod لا nasabat Communia sine Nunnatione, cum immediate apponitur Communi, neque iteratur لا: ut لَا رَجُلَ فِي ٱلدَّارِ *non est vir in ædibus*. At si non apponatur immediate, necessaria est Rafa, et Nunnatio, ac necesse est iterari لا: ut لَا فِي ٱلدَّارِ رَجُلٌ وَلَا ٱمْرَأَةٌ *non est in domo vir, neq; mulier.* Si autem repetatur, indifferentet regit, aut non

non regit, ut لاَ رَجُلَ فِي ٱلدَّارِ وَلاَ ٱمْرَأَةَ *non est vir in domo, neque mulier.* Et, si vis, dices لاَ رَجُلٌ فِي ٱلدَّارِ وَلاَ ٱمْرَأَةٌ.

Si autem repetatur] *immediatè scilicet præpositum Substantivo restricto: tunc enim libere influit in alterutrum, aut utrumque* ب.

بَابُ ٱلْمُنَادَى *

أَلْمُنَادَى خَمْسَةُ أَنْوَاعٍ ٱلْمُفْرَدُ ٱلْعَلَمُ وَٱلنَّكِرَةُ ٱلْمَقْصُودَةُ وَٱلنَّكِرَةُ غَيْرُ ٱلْمَقْصُودَةِ وَٱلْمُضَافُ وَٱلْمُشَبَّهُ بِٱلْمُضَافِ فَأَمَّا ٱلْمُفْرَدُ ٱلْعَلَمُ وَٱلنَّكِرَةُ ٱلْمَقْصُودَةُ فَيُبْنَيَانِ عَلَى ٱلضَّمِّ مِنْ غَيْرِ تَنْوِينٍ نَحْوَ يَا زَيْدُ وَيَا رَجُلُ وَٱلثَّلَاثَةُ ٱلْبَاقِيَةُ مَنْصُوبَةٌ لَا غَيْرَ تَقُولُ يَا رَجُلاً وَيَا غُلَامَ زَيْدٍ ۞

Caput Vocati.

VOcatum quintuplex eſt, Proprium ſeparatum, Commune aſpectum, Commune non aſpectum, Conſtructum, & ſimile conſtructo. Proprium autem ſeparatum, & Commune aſpectum afficiuntur Damma, ſine nunnatione, ut يَا زَيْدُ *ô Zeide*, يَا رَجُلُ *ô vir*, Tria reliqua naſabata ſunt, non aliter: dices يَا رَجُلًا *ô Vir*, يَا غُلَامَ زَيْدٍ *ô puer Zeidi.*

Proprium ſeparatũ] *id eſt*, non conſtructum.
Aſpectum] *id eſt, quod vocans intuetur.*
Simile conſtructo] *ſic vocant Nomen, quod aliud Nomen regit, ut* يَا طَالِعًا جَبَلًا ô aſcendens montem.

Afficiuntur Damma] *Præſtitiſſet dicere*, vocantur Caſu Rafæ, *nam Dualia, & Pluralia perfecta, Damma non habẽt, ut* يَا زَيْدَانِ يَا زَيْدُونَ. *His addendum quoque eſt reſtrictum per Articulum,*

culum, ut يَا أَيُّهَا ٱلنَّاسُ ô homines, يَا ٱللَّهُ ô Deus.

بَابُ ٱلْمَفْعُولِ مِنْ أَجْلِهِ *

وَهُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَنْصُوبُ ٱلَّذِي يُذْكَرُ بَيَانًا لِسَبَبِ وُقُوعِ ٱلْفِعْلِ نَحْوَ قَامَ زَيْدٌ إِجْلَالًا لِعَمْرٍو وَقَصَدْتُكَ ٱبْتِغَاءَ مَعْرُوفِكَ ۞

Caput Facti propter quod.

HOC eſt Nomen naſabatum quod commemoratur ad declarandam cauſam incidentiæ actionis, ut cum dicis, قَامَ زَيْدٌ إِجْلَالًا لِعَمْرٍو *ſurrexit Zeidus ad honorandum Amrum*, & قَصَدْتُكَ ٱبْتِغَاءَ مَعْرُوفِكَ *conveni te ad petendum quod ſcis.*

In Accuſativo ponitur Nomen verbale finem actionis denotans, quod Latini per Gerundium in dum *exprimunt.*

بَابُ ٱلْمَفْعُولِ مَعَهُ *

وَهُوَ ٱلْإِسْمُ ٱلْمَنْصُوبُ ٱلَّذِي يُذْكَرُ لِبَيَانِ مَنْ فُعِلَ مَعَهُ ٱلْفِعْلُ نَحْوَ قَوْلِكَ جَآءَ ٱلْأَمِيرُ وَٱلْجَيْشَ وَٱسْتَوَى ٱلْمَآءُ وَٱلْخَشَبَةَ ۞

Caput Facti cum quo.

HOC est Nomen Nasabatum quod commemoratur ad declarandum cum quo sit facta actio, ut جَآءَ ٱلْأَمِيرُ وَٱلْجَيْشَ *venit Imperator cum exercitu*, إِسْتَوَى ٱلْمَآءُ وَٱلْخَشَبَةَ *adæquatur aqua cum trabe*.

Litera و *significat interdum idem quod* مع cum, *& tunc regit Accusativum, qui vocatur* Factum cum quo.

وَأَمَّا خَبَرُ كَانَ وَأَخَوَاتِهَا وَٱسْمُ إِنَّ وَأَخَوَاتِهَا
فَقَدْ تَقَدَّمَ ذِكْرُهُمَا فِي ٱلْمَرْفُوعَاتِ وَكَذَلِكَ
ٱلتَّوَابِعُ تَقَدَّمَتْ هُنَالِكَ ۞

Socij autem كَانَ & ſororum ejus, et Nominis إِنَّ, & Sororum ejus commemoratio jam pręceſſit, in Rafatis. Sic & Conſequentia præceſſerunt illic.

بَابُ مَخْفُوضَاتِ ٱلْأَسْمَاءِ ۞

أَلْمَخْفُوضَاتُ ثَلَاثَةٌ مَخْفُوضٌ بِٱلْحَرْفِ وَمَخْفُوضٌ
بِٱلْإِضَافَةِ وَتَابِعٌ لِلْمَخْفُوضِ * فَأَمَّا ٱلْمَخْفُوضُ
بِٱلْحَرْفِ فَهُوَ مَا يُخْفَضُ بِمِنْ وَإِلَي وَعَنْ
وَعَلَي وَفِي وَرُبَّ وَٱلْبَاءِ وَٱلْكَافِ وَٱللَّامِ

وَبِحُرُوفِ

وَبِحُرُوفِ ٱلْقَسَمِ وَهِيَ ٱلْوَاوُ وَٱلْبَاءُ وَٱلتَّاءُ
وَبِوَاوِ رُبَّ وَبِمُذْ وَمُنْذُ * وَأَمَّا مَا يُخْفَضُ
بِٱلْإِضَافَةِ نَحْوَ قَوْلِكَ غُلَامُ زَيْدٍ وَهُوَ عَلَي
قِسْمَيْنِ مَا يَتَقَدَّرُ بِٱللَّامِ وَمَا يَتَقَدَّرُ بِمِنْ
فَٱلَّذِي يَتَقَدَّرُ بِٱللَّامِ نَحْوَ غُلَامُ زَيْدٍ
وَٱلَّذِي يَتَقَدَّرُ بِمِنْ نَحْوَ ثَوْبُ خَزٍّ وَبَابُ
سَاجٍ وَخَاتَمُ حَدِيدٍ ۞

Caput Chafdatorum Nominum.

CHafdata tria ſunt, Chafdatum Particula, Chafdatum regimine, & ſequens Chafdatum. Chafdatum Particula eſt quod chafdatur per مِنْ *à*, إِلَي *ad*, عَنْ *à*, عَلَي *ſuper*, فِي *in*, رُبَّ *fortaſsis*, بِ *in*, كَ *ſicuti*,

ſicuti, لِ *ad*, et Particulas juramenti, quæ ſunt تَ , بِ , وَ *per*, & وَ voculæ رُبَّ , مُذْ & مُنْذُ *poſt*. Quod autem chafdatur regimine eſt ut cum dicis غُلَامُ زَيْدٍ *puer Zeidi*. Eſtque duplex, includens vim لِ & includens vim voculæ مِنْ *à*. Quod vim لِ includit eſt ut غُلَامُ زَيْدٍ *puer Zeidi* : & quod vim مِنْ includit eſt ut ثَوْبُ خَزٍّ *veſtis ſerici*, بَابُ سَاجٍ *porta ebeni*, Et خَاتَمُ حَدِيدٍ *annulus ferri*.

Particulæ Chafdæ initio libri quoque commemoratæ ſunt, ubi & حَتَّي *poſitum*—, *quod hîc omiſſum eſt.*

وَ *voculæ* رُبَّ] *eſt* وَ *dictioni præpoſitum, cum ellipſi illius voculæ, ut* وَبَلَدٍ *pro* وَرُبَّ بَلَدٍ. *Sic &*

post بَلْ *&* كَ *interdum* رُبَّ *ſubticetur, & nihilominus influit : quod & reliquarum etiam Particularum quibuſdam interdum contingit : ut* أَللّٰهِ *pro* تَاللّٰهِ Per Deum : بِكَمْ دِرْهَمٍ quot nummis? *pro* بِكَمْ مِنْ دِرْهَمٍ.

eſtque duplex] *Conſtructio regiminis, aut Poſſeſſionem ſignificat, atque ea* لِ *aut Materiam ex qua & ea* مِنْ *dicitur includere : exempla ſatis manifeſta ſunt. Atq; hic ſit Gjarumiæ & noſtrarum in eam notarum finis; in quibus ſi breves tibi fuiſſe videmur, Lector, ſcito, ea nos tantum voluiſſe afferre, quæ ad mentem Auctoris explicandam neceſſaria videbantur: reliqua in Theſauro noſtro Grammatico fuſe ſatis, & dilucidè pertractata invenies. Interim vale, & literis hiſce fave.*

كِتَابُ مِائَةِ ٱلْعَامِلِ *

ID EST

CENTVM
REGENTIVM
LIBER,

Cum versione Latina & commentario THOMAE ERPENII.

بِسْمِ ٱللّٰهِ ٱلرَّحْمٰنِ ٱلرَّحِيمِ *

وَبَعْدُ فَإِنَّ ٱلْعَوَامِلَ فِي ٱلنَّحْوِ وَهِيَ تَنْقَسِمُ
إِلَي قِسْمَيْنِ لَفْظِيَّةٍ وَمَعْنَوِيَّةٍ * فَٱللَّفْظِيَّةُ مِنْهَا
تَنْقَسِمُ إِلَي قِسْمَيْنِ سَمَاعِيَّةٍ وَقِيَاسِيَّةٍ فَٱلسَّمَاعِيَّةُ
مِنْهَا أَحَدٌ وَتِسْعُونَ عَامِلاً * وَٱلْقِيَاسِيَّةُ مِنْهَا
سَبْعَةُ عَوَامِلَ * وَٱلْمَعْنَوِيَّةُ مِنْهَا عَامِلَانِ
فَٱلْجُمْلَةُ مِائَةُ عَامِلٍ ✡

In nomine Dei misericordis miseratoris.

PORRO autem, dividuntur Regentia, in Grammatica, in duas species: in Enuntiativa, et Significativa.

Enuntiativa

Enuntiativa iterum dividuntur in duas ſpecies, Auſcultatoria, et Normalia. Ac Auſcultatoria quidem Regentia unum et nonaginta ſunt. Normalia vero ſeptem. Significativa autem duo: ut ſumma ſit centum Regentium.

Regentia] عوامل *proprie eſt* operantes, *ſed vocantur hoc nomine à Grammaticis voces illæ, quæ alias regunt, ut alibi explicui. Etſi autem libellus hic de centum Regentibus inſcribatur, non omnia, tamen ea explicat: Normalia enim ſeptem, & Significativa duo, in eo non comparent: niſi fortaſſis id defectu accidat codicis, quod non puto: ſi tamen ita ſeſe res habeat, & in aliјs ea exemplaribus adјciantur, rem mihi pergratam fecerit, qui, quæ hic deſiderantur, mihi ſuppeditaverit.*

وَٱلسَّمَاعِيَّةُ مِنْهَا تَتَنَوَّعُ عَلَي ثَلَاثَةَ عَشَرَ نَوْعًا *
أَلنَّوعُ ٱلْأَوَّلُ مِنْ ثَلَاثَةَ عَشَرَ نَوعًا تَجُرُّ ٱلْإِسْمَ
فَقَطْ وَهِيَ سَبْعَةَ عَشَرَ حَرْفًا * أَحَدُهَا ٱلْبَآءُ -

وَلَهَا مَعَانٍ * أَحَدُهَا ٱلْإِلْتِصَاقُ نَحْوَ
مَرَرْتُ بِزَيْدٍ أَيْ ٱلْتَصَقَ مُرُورِي بِمَوْضِعٍ
يَقْرُبُ مِنْهُ زَيْدٌ * وَٱلثَّانِي ٱلْإِسْتِعَانَةُ نَحْوَ
كَتَبْتُ بِٱلْقَلَمِ أَيْ إِسْتَعَنْتُ فِي ٱلْكِتَابَةِ
بِٱلْقَلَمِ * وَٱلثَّالِثُ ٱلْمُصَاحَبَةُ نَحْوَ خَرَجَ
زَيْدٌ بِعَشِيرَتِهِ أَيْ خَرَجَ بِصُحْبَةِ عَشِيرَتِهِ *
وَٱلرَّابِعُ ٱلْمُقَابَلَةُ نَحْوَ بِعْتُ هٰذَا بِهٰذَا *
وَٱلْخَامِسُ ٱلتَّعْدِيَةُ نَحْوَ ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ أَيْ
أَذْهَبْتُهُ * وَٱلسَّادِسُ ٱلظَّرْفِيَةُ نَحْوَ جَلَسْتُ
بِٱلْمَسْجِدِ أَيْ فِي ٱلْمَسْجِدِ * وَٱلسَّابِعُ زَائِدَةٌ
نَحْوَ هَلْ زَيْدٌ بِقَائِمٍ أَيْ هَلْ زَيْدٌ قَائِمٌ *
وَٱلثَّامِنُ ٱلتَّفْدِيَةُ نَحْوَ بِأَبِي وَأُمِّي أَيْ
فَدَاكَ أَبِي وَأُمِّي ۞

Aufculta-

Auſcultatoria dividuntur in tredecim ſpecies, quarum prima Gjerrat Nomen tantum; et Particulas continet ſeptemdecim. Harum prima eſt بِ, quæ complures habet ſignificationes. Prima eſt Adhæſionis, ut مَرَرْتُ بِزَيْدٍ *ivi apud Zeidū*, id eſt, junctus fuit inceſſus meus loco, cui propinquus erat Zeidus. Secunda Auxilij, ut كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ *ſcripſi calamo*. Tertia Societatis, ut خَرَجَ زَيْدٌ بِعَشِيرَتِهِ *exijt Zeidus cum familia ſua*. Quarta, Oppoſitionis, ut بِعْتُ هَذَا بِهَذَا *vendidi hoc pro hoc*. Quinta, Tranſitus, ut ذَهَبْتُ بِزَيْدٍ *abij cum Zeido*, id eſt, abduxi eum. Sexta, Cōprehenſionis, ut جَلَسْتُ بِالْمَسْجِدِ *Sedi in templo*. Septima, Redundantiæ,

dantiæ, ut هَلْ زَيْدٌ بِقَائِمٍ *an Zeidus est in stante?* id est, an Zeidus stat? Octava, Liberationis, ut بِأَبِي وَأُمِّي *per patrem meum, et matrem meam,* id est, liberavit te pater meus, et mater mea.

Nomen tantum] *seu, Chafdat solum Nomen; non Socium; inque id solum influit; non in aliam orationis partem, ut reliquæ species. Sunt autem hæ eædem Particulæ quas Auctor Gjarumiæ, pagina quinta Particulas Chafdæ vocat: ubi tamen omittit exceptivas voculas duas,* عدا *&* خلا*; fortassis quòd Verba interdum fiant.*

Septemdecim] *Si supputes, invenies octodecim: sed* من *&* منذ *pro uno sumenda videntur. Addit hic Gjarumia in fine,* و *voculæ* رب*: & celeberrimus Grammaticus Africanus Ibnu-Melic, in* الفيه *sua, id est, Grammatica Chiliade,* كي*,* متي*, &* لعل*: sed quas non malè hic Auctor omittit: sicuti videre est in Thesauro nostro Grammatico.*

Ivi apud Zeidum] *id est*, transij Zeidum: *nam Verbum* مَرَّ *cum* ب *hoc constructum, est* transire.

Auxilij]

Auxilij] *hoc vult* ب *instrumentale*.

Oppositionis] *hoc Ibnu-melic & alijvocant* باءالعوض *id est,* ب *Commutationis. Vocetur & commode* ب pretij : *quia in pretijs tantum usurpatur. Videtur ad* ب *auxilij reduci quoque posse.*

Transitus] *Hoc est quod Neutris postpositum ex ijs quodammodo facit Transitiva, id quod Verbis adventus & discessus creberrimè accidit, quæ tunc* adducere *valent, &* abducere.

Redundantiæ] *Impropria loquutio: nam redundantia significatio non est: sed nec Auctor sic habet, (licet mihi vertendum ita fuerit) verum* redundans, *nihilomagis conveniens : referendum enim & hoc ad* ب *est, non ad* significationes: *melius itaq; dixisset.* Præterquam quod hasce significationes habet interdum etiam in oratione redundat. *Redundare autem solet in prædicato orationis, maximè interrogativæ, & negativæ: & interdum etiam alibi, ut* كَفَي بِٱللّٰهِ هَادِيًا *pro* كَفَي ٱللّٰهُ هَادِيًا sufficit Deus in directorem.

Liberationis] *Angustior est hic terminus, quam par est: verum alium non habuit quo commodius exprimere potuerit* per *Latinorum; quod (aut ego omnino fallor) indicare voluit.*

Id est, liberavit] *Latinè diceres*, per patrem meum, aut matrem meam, *scilicet*, liberatus es, vel tale quid.

Vsurpatur insuper ب *pro* مِنْ أَجْلِ propter, *ut* مِنْ بِدُخُولِكَ propter introitum tuum, *& pro partem significante, ut* يَشْرَبُ بِعَيْنٍ bibit in fonte, *id est*, de fonte : *nec non pro* علي, *ut* أَمَنَهُ عَلَي دِينَارٍ concredidit ei nummum, *pro* بِدِينَارٍ. *Verum monitos hic hujus linguæ studiosos volo, uti diligenter inter legendum observent, quomodo non* ب *tantum, verum & hæ insuper sex præpositiones*, إِلَي, عَنْ, مِنْ, فِي, عَلَي, لِ, *propria potestate, qua certam aliquam, situs plerumque aut motus, circumstantiam denotant, penitus amissâ, soli Verborum Genitivum exigentium constructioni inserviant.*

وَٱلثَّانِي مِنْ وَلَهَا مَعَانٍ أَيْضًا أَحَدُهَا ٱبْتِدَآءُ ٱلْغَايَةِ نَحْوَ سِرْتُ مِنَ ٱلْبَصْرَةِ يَعْنِي ٱبْتِدَأَ سَيْرِي مِنَ ٱلْبَصْرَةِ وَيُعْرَفُ بِصِحَّةِ وَضْعِ ٱلْإِبْتِدَآءِ فِي مَوْضِعِهِ * وَٱلثَّانِي تَبْيِينُ ٱلْجِنْسِ

ٱلْجِنْسِ كَقَوْلِهِ تَعَالَى فَٱجْتَنِبُوا ٱلرِّجْسَ
مِنَ ٱلْأَوْثَانِ * وَٱلثَّالِثُ ٱلتَّبْعِيضُ نَحْوَ
شَرِبْتُ مِنَ ٱلْمَاءِ أَيْ بَعْضَ ٱلْمَاءِ * وَٱلرَّابِعُ
بِمَعْنَى فِي كَقَوْلِهِ تَعَالَى إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ
مِنْ يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ أَيْ فِي يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ * وَٱلْخَامِسُ
زَائِدَةٌ نَحْوَ مَا جَاءَنِي مِنْ أَحَدٍ أَيْ مَا
جَاءَنِي أَحَدٌ ۞

Secunda eſt مِنْ : quæ complures quoq; ſignificationes habet: quarum prima eſt Initium negotij, ſeu rei, ut سِرْتُ مِنَ ٱلْبَصْرَةِ *ivi à Baſora*, id eſt, *cæpit iter meum à Baſora*, & eo cognoſcitur, quod convenienter ejus loco ponatur vocabulum *principij*. Secunda eſt decla-

ratio generis, ut cum dicit Deus Opt. Max. فَاجْتَنِبُوا ٱلرِّجْسَ مِنْ ٱلأَوْثَانِ *fugite abominationem de idolis*. Tertia, Partis designatio, ut شَرِبْتُ مِنَ ٱلْمَاءِ *bibi de aqua*, i. *partem aquæ*. Quarta, significatio voculæ فِي *in*, ut cum dicit Deus Opt. Max. إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوٰةِ مِنْ يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ *cum paramur ad orationem de die Veneris*, id est, *in die Veneris*. Quinta, est redundans, ut مَا جَاءَنِي مِنْ أَحَدٍ *non venit ad me de quoquam*, id est, *non venit ad me quisquam*.

Negotij] *Addunt plerique Grammatici* فِي ٱلْمَكَانِ وَٱلزَّمَانِ *id est*, in loco, & tempore: *atque adeo particulam hanc valere volunt à Latinorum ante Nomen loci, & temporis. Exemplum loci habet*

habet Auctor : temporis esto مِنْ يَوْمِ ٱلْخَمِيسِ
á die quinto, *id est*, Iovis.

Principij] *posito scilicet Nomine loco Verbi*, & *addito verbo* ابتدا : *ut patet in declaratione exempli*, incæpit iter meum á Basora. Basora *Nomen urbis est : vide notas nostras in Gjarumiam, pagina 5.*

Generis] *id est, quo nomen præcedens explicatur, & alio Nomine addito, quodammodo specificatur. Atque eo hoc* مِنْ *agnoscitur, quòd loco ejus poni possit Pronomen relativum : sic in exemplo allato dicere licet* أَلَّذِي ٱلْأَوْثَانُ.

Partem aquæ] *sic* مِنَ ٱلنَّاسِ de hominibus, *id est*, quidam homines : *& præmisso etiam Nomine, ut* قَوْمٌ مِنَ ٱلنَّاسِ quidam de hominibus, أَحَدٌ مِنَ ٱلرُّومِ unus de Romanis.

In] *Hoc rarum est : nec alia invenio exempla ab adducto : in quo & ipso* مِنْ *videtur dici posse redundans, pro* لِصَلَوةِ يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ.

Redundans] *Hoc tantum usurpatur in oratione interrogativa, & negativa. Perinde autem est*

 sive

sive Casus sit rectus, ut in exemplo allato: sive obliquus, ut مَا رَأَيْتُ مِنْ أَحَدٍ*, id est* أَحَدًا*,* non vidi quemquam.

Atque hosce quidem Grammatici hujus voculæ usus afferunt: mihi & alij addendi videntur: nam

1° *Passim significat Latinorum* á, *tum causam denotans, ut* خُلِقَ ٱلْعَالَمُ مِنَ ٱللّٰهِ creatus est mundus á Deo; *tum locale, ut* بَعِيدٌ مِنَّا longinquus á nobis, أَخَذَ مِنِّي accepit á me.

2° Ex, *tum locale, ut* خَرَجَ مِنَ ٱلْبَيْتِ egressus est ex domo: *tum materiale, ut* ثَوْبٌ مِنْ خَزٍّ vestis ex serico.

3° Quám, *in comparatione: ut* أَعْظَمُ مِنَ ٱلْمَلِكِ major quam rex.

4° Contra, *ut* نَصَرَنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ adjuvit nos contra populum.

5° Per, *ut* يَدْخُلُ مِنَ ٱلْبَابِ ingreditur per portam.

6° Ad, *ut* قَرُبَ مِنِّي accessit ad me.

7° *Iuramenti*

7° *Iuramenti interdum etiam est particula* ـبِ, *ut* مِنْ رَبِّي *pro* بِرَبِّي per Dominum meum.

8° *Aliter etiā usurpatur, ut* مِنْ أَجْلٍ propter, de.

وَإِلَي وَلَهَا مَعْنَيَانِ أَحَدُهُمَا ٱنْتِهَآءُ ٱلْغَايَةِ
نَحْوَ سِرْتُ إِلَي ٱلْكُوفَةِ يَعْنِي ٱنْتَهَي سَيْرِي إِلَي
ٱلْكُوفَةِ * وَٱلثَّانِي بِمَعْنَي مَعَ وَهُوَ قَلِيلٌ
كَقَوْلِهِ تعا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَي قُوَّتِكُمْ أَيْ
مَعَ قُوَّتِكُمْ وَقَوْلِهِ تعا وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ
إِلَي أَمْوَالِكُمْ أَيْ مَعَ أَمْوَالِكُمْ ۞

Et إِلَي quæ duas habet significationes, quarū prior est Finis negotij; ut سِرْتُ إِلَي ٱلْكُوفَةِ *ivi ad Cufam*, id est, finitum fuit iter meum ad Cufam: posterior, in significatione مَعَ *cum*; quod rarum est: ut cum ait Deus

Opt.

Opt. Max. وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَي قُوَّتِكُمْ *et addat vobis robur ad robur vestrum,* id est, *cum robore vestro* : et cum dicit, لاَ تَاكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَي أَمْوَالِكُمْ *et ne edite opes eorum ad opes vestras,* id est, *cum opibus vestris.*

Finis negotij] *tum in loco, tum in tempore, ut omnino respondeat præcedenti* مِنْ *; quod ut generaliter pro* á, *ita hoc pro* ad *usurpatur.*

Deus Opt. Max.] كَقَوْلِهِ تَعَالَي *modus loquendi compendiosus est, pro* كَقَوْلِ ٱللَّهِ تَعَالَي *quod passim quoque occurrit, & brevitatis etiam causa ellipsin habet relativi* أَلَّذِي, *pro* كَقَوْلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِي تَعَالَي ut dictum Dei qui excellit: *id est, ut ait Deus excellens, seu excelsus: qua quidem formula citare plerumque solent Alcoranum, cujus Deum Auctorem esse, & Muhammed impudentissime mentitur, & illi stulte credunt.*

Cæterum تَعَالَي *compendij causa sic* تعا *passim scribi, jam monui in Alphabeto Arabico, nuper edito.*

Ad

Ad robur veſtrum] *hoc exemplum parum* ـه *mihi videtur congruere; quippe in quo melius* إِلَى ad, *quam* مع cum *ſonat: quod ſequitur conveni-entiſſimum eſt. Sumitur quoque interdum hæc vocula pro* عِنْدَ *apud. Et Verborum conſtructioni inſerviens Latinorum Accuſativum plerumque exprimit, ut* نَظَرَ إِلَيْهِ vidit eum.

وَفِي وَلَهَا مَعْنَيَانِ أَحَدُهُمَا ٱلظَّرْفِيَّةُ وَهِيَ
حَوْلُ ٱلشَّيْءِ فِي غَيْرِهِ حَقِيقَةً وَمَجَازًا
مِثَالُ ٱلْحَقِيقَةِ نَحْوَ ٱلْمَاءُ فِي ٱلْكُوزِ وَٱلْمَالُ
فِي ٱلْكِيسِ وَمِثَالُ ٱلْمَجَازِ نَحْوَ ٱلنَّجَاةُ فِي
ٱلصِّدْقِ كَمَا أَنَّ ٱلْهَلَاكَ فِي ٱلْكِذْبِ
وَٱلثَّانِي بِمَعْنَى إِلَى وَهُوَ قَلِيلٌ كَقَوْلِهِ تَعَالَى
لَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ ۞

Et فِي quæ duas habet ſignifica-

tiones, quarum prima est Comprehensio; quæ est existentia rei in alia, vere, aut metaphorice. Exemplum veri est, ut أَلْمَاءُ فِي أَلْكُوزِ *aqua est in vase*, et أَلْمَالُ فِي أَلْكِيسِ *pecunia est in crumena*. Exemplum metaphorici est, ut أَلنَّجَاةُ فِي ٱلصِّدْقِ كَمَا أَنَّ ٱلْهَلَاكَ فِي ٱلْكَذِبِ *salus est in veritate, sicuti perditio est in mendacio.* Secunda est valor إِلَى *ad*, et rara est, ut cum ait Deus Opt. Max. وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ *et crucifigam vos ad ramos palmarum*.

Comprehensio] *id est, valet in locale Latinorum: non tantum cum quiete, seu Ablativo, uti patet in exemplis adductis: sed & cum motu, seu Accusativo, ut* رَمَى فِي ٱلنَّهْرِ projecit in fluvium.

Quid

Quid autem sit verum في, *seu proprium* in, *quid metaphoricum, & notum est, & satis declarant exempla* في.

Vsurpatur autem quoq; pro فِي ad, *ut* رَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ reduxerunt manus suas ad ora sua.

Et pro عَلَى contra, *ut* نَزَلْتُ فِي أَبِيكَ descēdi contra patrem tuum: *& sic in Evang.* يَقُولُ فِي أَبِيهِ أَوْ أُمِّهِ dicit contra patrem suum, aut matrem suam.

Et pro عن de, *ut* تَكَلَّمَ فِي هَذَا loquutus est de hoc.

Et pro inter, فِي ٱلنَّاسِ inter homines.

Et pro pro, *ut* أَسْأَلُ فِي هَذَا oro pro hoc.

وَٱللَّامُ وَلَهَا مَعَانٍ أَحَدُهَا ٱلتَّمْلِيكُ نَحْوَ ٱلْمَالُ لِزَيْدٍ * وَٱلثَّانِي ٱلتَّخْصِيصُ نَحْوَ ٱلْجُلُّ لِلْفَرَسِ * وَٱلثَّالِثُ ٱلتَّعْلِيلُ نَحْوَ ضَرَبْتُ

زَيْدًا لِلتَّأْدِيبِ * وَٱلرَّابِعُ بِمَعْنَى عَنْ إِذَا
ٱسْتُعْمِلَ مَعَ ٱلْقَوْلِ كَقَوْلِهِ تعا قَالَ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا * وَٱلْخَامِسُ
زَائِدَةٌ كَقَوْلِهِ تَعَالَى رَدِفَ لَكُمْ أَيْ
رَدِفَكُمْ ۞

Et ل quæ complures ſignificationes habet, quarum prima eſt Poſſeſſio, ut أَلْمَالُ لِزَيْدٍ *pecunia eſt Zeido*. Secunda, Proprietas, ut أَلْجُلُّ لِلْفَرَسِ *ſtragula eſt equo*. Tertia, Cauſalitas, ut ضَرَبْتُ زَيْدًا لِلتَّأْدِيبِ *verberavi Zeidum ad erudiendum*. Quarta eſt Significatio عَنْ *de*, quum uſurpatur cum Verbo *dicendi*, ut cum ait Deus Opt. Max.

قَالَ

قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا *dicunt qui non credunt, ijs qui credunt*, id est, *de ijs qui credunt*. Quinta est redundans, ut in dicto Dei Opt. Max. رَدِفَ لَكُمْ id est, رَدِفَكُمْ *persequutus est vos.*

Inter Particulas inseparabiles nulla est quæ plura, magisque diversa habeat officia, quam litera ل*: at hic de Lam Regiminis quod vocant, tantū agimus, seu quod Genitivum regit, & Kesram perpetuo habet, præterquam cum Affixis, quibus adjunctum Fatham possidet. Significat ergo hoc Lam, Dominium* ـِ *; & possessionem sine dominio, quam* اختصاص *illi, id est* Proprietatem *vocant; sic equus habet frenum* ـِ *; homo, parentes, fratres. Sed Auctor Kafiæ utramque possessionem nomine* اختصاص *intelligit. Item Causam, non finalem tantum, qualem exhibet Auctoris exemplum, sed & efficientem motivam* ـِ*, ut* ضَرَبْتُهُ لِكَذِبِهِ verberavi eum ob mendacium ejus. *Cætera in Auctore perspicua sunt.*

Est & juramenti cum admiratione particula, ut لِلَّهِ per Deum!

Et invocationis ad opem nota cum Fatha, quando Vocativo præponitur, ut يَا لَزَيْدٍ ô Zeide adjuva, *cum Keſra verò, quando Dativo, ut* يَا لِلرِّجَالِ ô viris ſuccurrite.

Valet & paſſim ad, *ſeu Dativum noſtrum, ut* قَالَ لِي dixit ad me, *ſeu* mihi: *& non raro nudum Genitivum, ut* كِتَابٌ لِزَيْدٍ liber Zeidi.

Vſus quoque ejus obtinet in deſignatione temporis: ut لِثَلَاثٍ خَلَوْنَ ad diem tertium, &c.

Alios, & hîc alienos hujus literæ uſus habes in Grammatica.

وَرُبَّ لِلتَّقْلِيلِ وَلَهَا صَدْرُ ٱلْكَلَامِ وَتَخْتَصُّ بِٱسْمٍ نَكِرَةٍ نَحْوَ رُبَّ رَجُلٍ كَرِيمٍ لَقَيْتُهُ ۞

Et رُبَّ quæ raritatis vox eſt, et obtinet initium orationis, ſolumque convenit Nomini non reſtricto, ut رُبَّ رَجُلٍ كَرِيمٌ لَقَيْتُهُ *forte vir reverendus, occurri ei.*

Raritatis] Basorenses *vacare perpetuo volunt, alij raritatem, alij frequentiam, alij modo frequentiam, modo raritatem denotare volunt. Sæpe in oratione vacare certum est; sed sæpe quoque significat* forte: *interdum Tesdid non habet; & interdum* ت *adsumit, diciturque* رُبَّتَ *: hinc &* رُبَّمَا *fit, quod aliud est. Omissum autem* رُبَّ *post* و*, influere quoque solet, ut* وَرَجُلٍ *pro* وَرُبَّ رَجُلٍ*. Atq; hoc* و*, Waw* رُبَّ *vocari solet, & à quibusdam Grammaticis Particulis Gjerrantibus quoque adscribi, ut patuit in* الجرومية*. Verum Sibujas nobilissimus Grammaticus vim illam non literæ* و*, sed suppresso* رُبَّ *adscribendam docet; quæ & plerorumque aliorum Grammaticorum sententia est, etiam hujus Auctoris, qui propterea mentionem ejus nullam in Gjerrantibus facit.*

وَعَلَي لِلْإِسْتِعْلَآءِ نَحْوَ زَيْدٌ عَلَي ٱلسَّطَحِ ✡

Et علي altitudinis nota, ut زَيْدٌ عَلَي ٱلسَّطَحِ *Zeidus est super tecto.*

Vsurpatur & pro في in, *ut* عَلَي عَهْدِهِ in fœdere suo. *Et*

Et pro مِنْ à, *ut* إِذَا ٱكْتَالُوا عَلَى ٱلنَّاسِ cum accipiunt ab hominibus.

Est & contra, قَامُوا عَلَى ٱلْمَلِكِ *surrexerunt* contra regem.

Et ad, *vel* ante, عَلَى ٱلْبَابِ ad, *vel* ante januam, عَلَى رِجْلَيْهِ ad pedes ejus.

Et pro, *ut* أَنْفَقَ عَلَيْهِ expendit pro eo.

Et per, *ut* عَلَى يَدَيْهِ per manus ejus.

Significat & debitum, *ut* لِي عَلَيْكَ tu debes mihi: *quo pertinere videtur* عَلَيَّ زَيْدٍ, & عَلَيَّ بِزَيْدٍ da mihi Zeidum.

Constructioni Verborum inservit, *ut* دَلَّ عَلَى هَذَا ostendit hoc, قَدَرَ عَلَى ذَلِكَ potest illud.

Degenerat autem hæc Particula interdum in Nomen, & من *ante se admittit: quod & de sequenti* عَنْ *habendum*.

وَعَنْ

وعن للبعد والمجاوزة نحو رميت السهم عن
القوس أي تجاوز عن القوس وأيضا
إذا قلت بلغني عن زيد حديث فمعناه
تجاوز إلي عنه حديث ۞

Et عن discessus & transitus Particula, ut رميت السهم عن القوس *jeci telum ab arcu*, id est, *transijt ab arcu.* Sic etiam cum dicis بلغني عن زيد حديث *pervenerunt ad me à Zeido nova*, significatio ejus est, *transierunt ab illo ad me nova.*

Est ergo Latinorum á *vel* ab, *Exempla passim sunt obvia. Significat quoque* ad, *vel* apud, *cum* dextra *aut* sinistra, *ut* عن يمينه ad dextram ejus

Et عن de, *ut* سألني عنه rogavit me de eo, سمعت عنك audivi de te: *quo pertinere quoque*

videtur أُجَابَ عَنْ هَذَا respondit ad hoc, *quaſi dicas*, de hoc.

Et poſt مَرَّةً عَنْ مَرَّةٍ vice poſt vicē, عَنِ ٱلْعَشَاءِ poſt cænam.

Et عَلَي ſupra, *ut* أَفْضَلْتَهُ عَنِّي extuliſti eum ſupra me.

Cōſtructioni inſervit, ut يَغْنِي عَنْكَ prodeſt tibi.

وَٱلْكَافُ وَلَهَا مَعْنَيَانِ أَحَدُهُمَا ٱلتَّشْبِيهُ نَحْوَ زَيْدٌ كَٱلْأَسَدِ تَشْبِيهًا جَاذِبًا لِشَجَاعَتِهِ لَا تَحْقِيقًا * وَٱلثَّانِي زَائِدَةٌ كَقَوْلِهِ تَعَالَي لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ أَيْ لَيْسَ مِثْلَهُ شَيْءٌ ✡

Et ك quæ duas habet ſignificationes, quarum prior eſt ſimilitudo, ut زَيْدٌ كَٱلْأَسَدِ *Zeidus eſt inſtar Leonis*, ſimilitudine ſcilicet deſumpta à fortitudine ejus, non vere. Altera, redun-

redundans, ut cum dicit Deus Opt. Max. لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ *non est instar similitudinis ejus quidquam*, id est, *non est similitudine ejus quidquam*.

Dicitur & hæc Particula Nomen interdum fieri, & vocem Gjerrantem ante se admittere, ut بِكَٱبْنٍ cum instar filij, *id est*, cum simili, filio: *sed videtur per ellipsin potius voculæ* مَنْ *aut alterius, id fieri, pro* بِمَنْ كَٱبْنٍ cũ eo qui est instar filij.

وَمُذْ وَمُنْذُ وَهُمَا لِٱبْتِدَآءِ ٱلْغَايَةِ فِي ٱلزَّمَانِ ٱلْمَاضِي نَحْوَ مَا رَأَيْتُهُ مُذْ وَمُنْذُ يَوْمِ ٱلْجُمْعَةِ ۞

Et مُذْ & مُنْذُ quæ denotant initium negotij in tempore præterito, ut مَا رَأَيْتُهُ مُذْ وَمُنْذُ يَوْمِ ٱلْجُمْعَةِ *non vidi eum à die*, vel *post diem Veneris*,

id est, *cæpit privatio visionis meæ inde à die Veneris.*

Præterito] *Rectè: nam si tempus præsens sit, atque adhuc currat, significant idem quod* فِي in, *ut* مُذْ شَهْرِنَا hoc mense, مُنْذُ يَوْمِنَا hoc die: *ac si dicas* in mense nostro; in die nostro: *hoc enim modo per affixum primæ personæ, tempus adhuc currens solent designare. Habent interdum hæ Particulæ post se Nominativum, ut* مُذْ يَوْمُ ٱلْجُمُعَةِ, *vel Verbum, ut* مُذْ قَامَ زَيْدٌ: *sed tunc Nomina censentur esse: at ego & in his malim ellipsin esse.*

وَحَتَّي وَلَهَا مَعْنَيَانِ أَحَدُهُمَا ٱنْتِهَآءُ ٱلْغَايَةِ نَحْوَ أَكَلْتُ ٱلسَّمَكَةَ حَتَّي رَأْسِهَا أَيْ إِنْتَهي أَكْلِي إِلَي رَاسِهَا * وَٱلثَّانِي بِمَعْنَي مَعَ نَحْوَ جَآءَنِي ٱلْحُجَّاجُ حَتَّي ٱلْمُشَاةِ أَيْ مَعَ ٱلْمُشَاةِ ۞

Et

Et حَتَّي quod duas habet ſignificationes, quarum prior eſt Finis negotij, ut أَكَلْتُ ٱلسَّمَكَةَ حَتَّي رَأْسِهَا *comedi piſcem uſque ad caput ejus*, id eſt, *finitus eſt eſus meus ad caput ejus*; altera in ſignificatione مَعَ *cum*, ut جَاءَنِي ٱلْحُجَّاجُ حَتَّي ٱلْمُشَاةِ id eſt, مَعَ ٱلْمُشَاةِ *venerunt ad me religionis cauſa peregrinantes, una cum ambulantibus.*

Kafia ait hunc uſum ejus pro مع *rarum eſſe: id quod veriſſimum eſt. Significat autem ante Verba* ut, & donec: *ſed eæ ſignificationes hic alienæ ſunt.*

وَوَاوُ ٱلْقَسَمِ نَحْوَ وَٱللّٰهِ لَأَفْعَلَنَّ * وَبَاؤُهُ نَحْوَ بِٱللّٰهِ لَأَفْعَلَنَّ * وَتَاؤُهُ نَحْوَ تَٱللّٰهِ لَأَفْعَلَنَّ ۞

Et و juramenti, ut وَٱللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ *per Deum, faciam*. Et ب *ejus (scil. juramenti)* ut بِٱللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ *per Deum, faciam*. Et ت ejus, ut تَٱللَّهِ لَأَفْعَلَنَّ *per Deum, faciam*.

Significant ergo hæc omnia per, *unde & post ipsa jurandi verba usurpantur, ut* حَلَفَ بِٱلْهَيْكَلِ juravit per templum. *Cæterum* ب *latissime horum omnium patet, & ubique usurpari potest:* و *tantum abjecto Verbo, & extra interrogationem:* ت *tantum cum nomine* أَللَّهُ *& secundum quosdam etiam, sed raro, cum* رَبٌّ *ut* تَرَبِّ per Dominum.

وَحَاشَا وَعَدَا وَخَلَا لِلْاِسْتِثْنَآءِ ✱ وَمَعْنَى ٱلْاِسْتِثْنَآءِ إِخْرَاجُ ٱلثَّانِي عَمَّا دَخَلَ فِيهِ ٱلْأَوَّلُ نَحْوَ لَا جَآءَنِي ٱلْقَوْمُ حَاشَا زَيْدٍ وَخَلَا زَيْدٍ وَعَدَا زَيْدٍ ✱

Et

Et حَاشَا عَدَا & خَلَا exceptionis Particulæ. Est autem exceptio eductio posterioris ab eo in quod ingressum erat prius: ut لَا جَآءَنِي ٱلْقَوْمُ حَاشَا زَيْدٍ وَخَلَا زَيْدٍ وَعَدَا زَيْدٍ *non venerunt ad me ulli præter Zeidum.*

De hisce vide Gjarumiam pagina 81.

أَلنَّوْعُ ٱلثَّانِي مِنْ ثَلَاثَةَ عَشَرَ نَوْعًا حُرُوفٌ تَنْصِبُ ٱلْإِسْمَ وَتَرْفَعُ ٱلْخَبَرَ وَهِيَ سِتَّةُ أَحْرُفٍ إِنَّ وَأَنَّ لِلتَّحْقِيقِ نَحْوَ إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ وَبَلَغَنِي أَنَّ زَيْدًا ذَاهِبٌ * كَأَنَّ لِلتَّشْبِيهِ نَحْوَ قَوْلِ ٱلشَّاعِرِ * كَأَنَّكَ بَعْرَةٌ فِي ٱسْتِ كَبْشٍ مُتَطَوِّحَةٌ وَٱلْكَبْشُ يَمْشِي * جَوَابُهُ * كَأَنَّكَ بَقْلَةٌ فِي أَرْضٍ هَشٍّ فَجَآءَهَا وَابِلٌ فَتَرَكَهَا

فَتَرَكَهَا قَشٌّ * وَلَكِنَّ لِلْإِسْتِدْرَاكِ نَحْوَ
مَا جَاءَنِي عَمْرٌو لَكِنَّ زَيْدًا حَاضِرًا *
أَلْإِسْتِدْرَاكُ هُوَ إِنْ يَتَوَسَّطَ بَيْنَ ٱلْكَلَامَيْنِ
ٱلْمُتَغَايِرَيْنِ بِٱلنَّفْيِ وَٱلْإِثْبَاتِ * وَلَيْتَ
لِلتَّمَنِّي نَحْوَ لَيْتَ زَيْدًا مُنْطَلِقٌ * مَعْنَي
ٱلتَّمَنِّي طَلَبُ حُصُولِ ٱلشَّيْءِ سَوَآءٌ كَانَ
مُمْكِنًا أَوْ مُمْتَنِعًا فَٱلْمُمْكِنُ نَحْوَ لَيْتَ
زَيْدًا قَائِمٌ وَٱلْمُمْتَنِعُ نَحْوَ لَيْتَ زَيْدًا طَائِرٌ *
وَلَعَلَّ لِلتَّرَجِّي نَحْوَ لَعَلَّ زَيْدًا قَائِمٌ وَٱلتَّرَجِّي
يَسْتَعْمِلُ فِي ٱلْمُمْكِنِ كَقَوْلِهِ تعا لَعَلَّ ٱللّٰهَ
يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا ۞ وَسُمِّيَتْ هَذِهِ
ٱلْحُرُوفُ ٱلْمُشَبَّهَةَ بِٱلْفِعْلِ لِكَوْنِهَا عَلَي ثَلَاثَةِ
أَحْرُفٍ وَفَتْحِ أَوَاخِرِهَا وَوُجُودِ مَعْنَي ٱلْفِعْلِ
فِي

فِي كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهَا كَمَا أَنَّ ٱلْفِعْلَ يَرْفَعُ وَيَنْصِبُ فَكَذَلِكَ تَرْفَعُ وَتَنْصِبُ لِمُشَابَهَتِهَا ٱلْفِعْلَ مِنْ هَذِهِ ٱلْوُجُوهِ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ ۞

Secunda ſpecies de tredecim illis ſpeciebus naſabat Nomen, et rafat Socium; eſtque ſex Particularum, quæ ſunt إِنَّ & أَنَّ verificationis voculæ, ut إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ *etenim Zeidus eſt ſtans*, & بَلَغَنِي أَنَّ زَيْدًا ذَاهِبٌ *perlatum ad me eſt quod Zeidus abit*, et كَأَنَّ ſimilitudinis nota, ut cum dicit Poeta كَأَنَّكَ بَعْرَةٌ فِي ٱسْتِ كَبْشٍ مُتَطَوِّحَةٌ وَٱلْكَبْشُ يَمْشِي *ac ſi tu ſtercus ſis ad clunes arietis pendulum eunte ariete*, cui reſpondet, كَأَنَّكَ

بَقْلَةٌ فِي أَرْضٍ هَشٍّ فَجَآءَهَا وَابِلٌ فَتَرَكَهَا قَشٌّ
Ac si tu herba sis, in terra molli, cui supervenit imber, et destituunt eam stipulæ : et لَكِنَّ consequutionis, ut

مَا جَآءَنِي عَمْرٌو لَكِنَّ زَيْدًا حَاضِرًا
non venit ad me Amrus, sed Zeidus, coram. Est autem Consequutio, si (لَكِنَّ) medium sit inter duas orationes differentes negatione et affirmatione. Et لَيْتَ optationis, ut لَيْتَ زَيْدًا مُنْطَلِقٌ *Vtinam Zeidus discedat.* Significatio optationis est petitio contingentiæ rei, sive possibilis ea sit, sive impossibilis : possibilis, ut لَيْتَ زَيْدًا قَائِمٌ *utinam Zeidus surgat* : impossibilis, ut لَيْتَ زَيْدًا طَائِرٌ *utinam Zeidus volet.*

volet. Et لَعَلَّ ſpei, ut لَعَلَّ زَيْدًا قَائِمٌ *forte Zeidus ſtat*. Spes autem uſurpatur in poſſibili, ut cũ dicit Deus Opt. Max. لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا *fortaßis Deus contingere deinde faciet negotium*. Vocantur autem hæ particulę, *Similes Verbo*; propterea quod habeant tres literas, quarum ultima poſſidet Fatham; et quod ſignificatio Verbi in quolibet earum reperiatur. Ac ſicuti Verbum rafat et naſabat, ſic et ipſæ propter ſimilitudinem hanc rafant et naſabant. Ac Deus ſcientiſſimus eſt.

Verificationis voculæ] *Gjarumia ait* confirmationis: *res eodem redit. Prior, ut ibi dictum eſt, fere ſignificat* etenim, utique, *poſterior* quòd. *Quos præterea uſus habeant, & quas proprietates, alibi docebimus.*

Ac ſi tu] *vel* ſicuti tu, *id eſt*, tu es ſicuti, tu es ſimilis, &c.

Conſequutionis] *hoc præſtat quam* reſtrictionis, *ut in Gjarumia verti. Adſumit autem interdum hæc vocula* ف *initio, ſine ullo ſinificationis augmento, aut proprietatis detrimento.*

ليت] *hoc quidam tradunt etiam Socio interdum Accuſativi terminationem dare: ut ſequens* لعل *Nomini interdum, Genitivi.*

Similes Verbo] *Sic & Auctor Kafiæ eas vocat, pagina 87, qui tamen, more ſuo, brevitati ſtudens, rationem nullam affert.*

Rafat & naſabat] *id eſt, ſicuti cum Verbo ponitur Nominativus & Accuſativus, ut* Petrus verberat Paulum : *nam alioqui Nominativum non regit Verbum.*

Scientiſſimus eſt] *formula paſſim ab Arabibus uſurpari ſolita, cum in finibus librorum, & tractatuum; tum poſt allatas rationes, maxime non undequaque certiſſimas & demonſtrativas, ut ſignificent eares an ita ſeſe habeat, eaſque cauſas, Deum optime noviſſe.*

أَلنَّوعُ ٱلثَّالِثُ حَرْفَانِ تَرْفَعَانِ ٱلْإِسْمَ وَتَنْصِبَانِ ٱلْخَبَرَ وَهُمَا مَا وَلَا ٱلْمُشَبَّهَتَانِ بِلَيْسَ نَحْوَ مَا زَيْدٌ قَائِمًا وَلَا رَجُلٌ حَاضِرًا *

وَمُشَابَهَةُ

وَمُشَابَهَةُ مَا بِلَيْسَ مِنْ حَيْثِ أَنَّ مَا لِلنَّفْيِ
وَنَفْيِ ٱلْحَالِ وَٱلدُّخُولِ عَلَى ٱلْمَعَارِفِ
وَٱلنَّكِرَاتِ وَعَلَى ٱلْمُبْتَدَإِ وَٱلْخَبَرِ وَدُخُولِ
ٱلْبَآءِ عَلَى خَبَرِهَا كَمَا أَنَّ لَيْسَ كَذَلِكَ *
وَأَمَّا مُشَابَهَةُ لَا بِلَيْسَ مِنْ حَيْثِ ٱلنَّفْيِ
وَٱلدُّخُولِ عَلَى ٱلْمُبْتَدَإِ وَٱلْخَبَرِ ۞

Species tertia duas continet Particulas, quæ rafant Nomen, et naſabant Socium, ſuntq; مَا & لَا ſimilia voculæ لَيْسَ *non eſt*, ut مَا زَيْدٌ قَائِمًا *non eſt Zeidus ſtans*, لَا رَجُلٌ حَاضِرًا *non eſt vir præſens*. Similitudo autem مَا cum لَيْسَ in eo conſiſtit, quod مَا ſit negativum, negetque prȩſens, et præponatur reſtrictis,

et non restrictis, nec non Inchoato et Socio ejus; quodque Socio ejus præfigatur ب: haud aliter atque لَيْسَ. Similitudo autem لَا cum لَيْسَ sita est in negatione, et in eo, quod præponatur Inchoato et Socio.

Hasce duas voculas perperam omittit Gjarumia, ut suo loco indicavimus. Quæ vis earum sit, satis patet; eadem nempe quæ Verbi substantivi, quod ipsæ, in defectu Verbi, censentur includere.

Cæterum tollitur interdum hic earum influxus: ما *quidem cum habet post se* ان *otiosum, ut* مَا إِنْ زَيْدٌ قَائِمٌ non est Zeidus stans: *aut negatio tollitur per* إِلَّا *u* مَا زَيْدٌ إِلَّا قَائِمٌ non est Zeidus nisi stans: *aut Socius Nomini præponitur, ut* مَا قَائِمٌ زَيْدٌ non est stans Zeidus: *aut quod Socio additũ est, Nomini præmittitur, ut* مَا طَعَامَكَ زَيْدٌ آكِلٌ non cibum tuum est edens Zeidus; *nisi sit Præpositio cum Nomine, aut Comprehensio, ut* مَا

مَا فِي ٱلدَّارِ زَيْدٌ آكِلًا non eſt in domo Zeidus edens, مَا عِنْدَكَ عَمْرٌو جَالِسًا non eſt apud te Amrus ſedens : *aut denique Socius habet* ب *pleonaſticum, ut* مَا زَيْدٌ بِقَائِمٍ non eſt Zeidus in ſtante, *id eſt*, ſtans : لَا *verò cum Nomen ejus eſt reſtrictum, ut* لَا ٱلرَّجُلُ قَائِمٌ.

Particula autem hæc cum univerſaliter negat, & propriè loquendo, ſignificat nullus eſt, *vim aliam habet: de qua cum nihil habeat hic Auctor, vide Gjarumiam pagina 81, & Kaſiam pag. 343 et Theſaurum Grammaticum, ubi etiam videbis pro* لَا *interdum* لَاتَ *dici, & hoc, ſicuti &* إِنْ, *interdum non idem ſolum ſignificare quod* لَيْسَ, *ſed vim quoque eandem in prædicatum exercere.*

أَلنَّوْعُ ٱلرَّابِعُ حُرُوفٌ تَنْصِبُ ٱلْإِسْمَ ٱلْمُفْرَدَ فَقَطْ وَهِيَ سَبْعَةُ أَحْرُفٍ * أَلْوَاوُ بِمَعْنَى مَعَ نَحْوَ إِسْتَوَى

إِسْتَوَي ٱلْمَآءُ وَٱلْحَاشِيَةُ * وَإِلَّا نَحْوَ جَآءَنِي
ٱلْقَوْمُ إِلَّا زَيْدًا * وَيَا نَحْوَ يَا رَجُلاً * وَأَيَا
نَحْوَ أَيَا رَجُلًا * وَهَيَا نَحْوَ هَيَا رَجُلًا *
وَأَيُّ نَحْوَ أَيُّ رَجُلًا * وَٱلْهَمْزَةُ نَحْوَ أَرَجُلًا *
وَهٰذِهِ ٱلْخَمْسَةُ لِلنِّدَآءِ مَعْنَي ٱلْمُنَادَي هُوَ
ٱلْمَطْلُوبُ إِقْبَالُهُ بِحَرْفٍ نَايِبٍ * وَيَا أُخْتُصَّتْ
بِأَنَّ يُنَادَي بِهَا ٱلْقَرِيبُ وَٱلْبَعِيدُ وَٱلْمُتَوَسِّطُ
دُونَ أَخَوَاتِهَا وَأَيَا وَهَيَا وُضِعَتْ لِلْمُتَنَادِي
ٱلْبَعِيدِ وَأَيُّ وَٱلْهَمْزَةُ لِلْمُتَنَادِي ٱلْقَرِيبِ لَكِنَّ
ٱلْهَمْزَةَ لِلأَقْرَبِ وَأَيُّ لِلْمُتَنَادِي ٱلْمُتَوَسِّطِ ۞

Quarta ſpecies naſabat Nomen ſeparatum tantum, habetq; Particulas ſeptem: وَ in ſignificatione مَعَ, ut إِسْتَوَي ٱلْمَآءُ وَٱلْحَاشِيَةُ *adæquatur aqua*

aqua cum ripa : & إِلَّا *præter* , ut جَآءَنِي ٱلْقَوْمُ إِلَّا زَيْدًا *venit ad me populus, præter Zeidum* : & يَا , ut يَا رَجُلًا *ô vir*: & أَيَا , ut أَيَا رَجُلًا *ô vir* : & هَيَا , ut هَيَا رَجُلًا *ô vir*: & أَيْ , ut أَيْ رَجُلًا *ô vir*: & أَ ,ut أَرَجُلًا *ô vir.*

Et hæ quinq; Vocationis Particulæ ſunt : ſignificat autem *vocatus* eumcujus appropinquatio petitur, particula vicaria : يَا autem proprium habet quod eo vocetur propinquus, remotus, & intermedius, quod non fit ſororibus ejus: أَيَا vero et هَيَا apponuntur vocato remoto: at أَيْ et أَ vocato propinquo: ſed أَ

tamen viciniori, et أَيّ vocato mediocriter distanti.

Nomen separatum] *id est, Nomen quod Socium, seu prædicatum adjunctum non habet : noli enim putare, per Separatum, ut alibi fit, hic intelligi Singulare ; aut Nomen non habens adjunctum adjectivum, aut aliud Nomen conjunctiva Particula ei appositum : Nam omnes hæ voculæ, non in Pluralia solum etiam, sed & in Adjectiva suorum Substantivorum, & Conjuncta influunt : post vocandi tamen Particulas, cum Adjectivis, & Conjunctis, varietas magna observatur, de qua præstat nihil, quam pauca dicere. Consule, sis, Thesaurum Grammaticum. De* ق *&* الا *, quin & de Vocativo vide Gjarumiam, prope finem.* Particula vicaria *est quæ supplet vicem Verbi vocandi.*

اَلنَّوعُ ٱلْخَامِسُ حُرُوفُ تَنْصِبُ ٱلْفِعْلَ ٱلْمُضَارِعَ وَهِيَ أَرْبَعَةُ أَحْرُفٍ أَنْ وَلَنْ لِلتَّاكِيدِ ٱلنَّفْيِ وَكَيْ وَإِذَنْ * وَمِثَالُ أَنْ نَحْوَ أُحِبُّ أَنْ يَقُومَ زَيْدٌ * وَلَنْ نَحْوَ لَنْ يَضْرِبَ زَيْدٌ وَلَنَا حَرْفَانِ لِلنَّفْيِ نَحْوَ لَا وَلَنْ أَبْلَغُ لِتَاكِيدِ

لِتَأْكِيدِ ٱلنَّفْيِ فِي ٱلْمُسْتَقْبِلِ وَقَالَ بَعْضُهُمْ
لَنْ نَفْيًا أَبَدِيًّا وَهُمُ ٱلْمُعْتَزِلَةُ * وَكَيْ لِلتَّعْلِيلِ
نَحْوَ جِئْتُكَ كَيْ يَقُومَ زَيْدٌ مَعْنَاهُ أَنَّ مَا
قَبْلَهُ كَانَ سَبَبًا لِمَا بَعْدَهُ نَحْوَ أَسْلَمْتُ كَيْ
أَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ * وَإِذَنْ لِلْجَوَابِ وَٱلْجَزَاءِ نَحْوَ
أَنَا أَتَيْتُكَ إِذَنْ أُكْرِمُكَ ۞

Species quinta Particularum eſt quæ naſabant Futurum Verbi, et quatuor ſunt, أَنْ ut, لَنْ *nequaquam*, ad confirmationem negationis, كَيْ *ut*, & إِذَنْ *benè*. Exemplum أَنْ eſt, ut أُحِبُّ أَنْ يَقُومَ زَيْدٌ *cùpio ut ſurgat Zeidus* : & لَنْ, ut لَنْ يَضْرِبَ زَيْدٌ *nequaquam verberabit Zeidus* : habemus enim duas

 parti-

particulas negativas, لَا, & لَنْ quod summe confirmat negationem Futuri: quidam tamen ajunt لَنْ perpetuę negationis esse (*id est significare* nunquam) verum hi rejiciendi sunt: & كَيْ *ut*, causalitatem denotans, ut جِئْتُكَ كَيْ يَقُومَ زَيْدٌ *veni ad te ut surgeret Zeidus.* Significat autem id quod præcedit causam esse ejus quod sequitur, ut أَسْلَمْتُ كَيْ أَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ *credo, ut ingrediar Paradisum*: Et إِذَنْ *benè*, responsionis et remunerationis vocula, ut أَنَا أَتَيْتُكَ إِذَنْ أُكْرِمَكَ *Ego veni ad te. Respon. Benè, honorabo te.*

De hisce vide Gjarumiam pagina 29: ubi videbis non quatuor, sed decem hujusmodi Particulas esse;

&

& earum quasdam certas etiam conditiones ad influxum necessarias requirere: de quibus ibi, & alibi.

ألنَّوعُ ٱلسَّادِسُ حُرُوفٌ تَجْزِمُ ٱلْفِعْلَ ٱلْمُضَارِعَ
وَهِيَ خَمْسَةُ أَحْرُفٍ إِنْ لِلشَّرْطِ وَٱلْجَزَآءِ نَحْوَ إِنْ
تُكَرِّمْنِي أُكَرِّمْكَ * وَلَمْ نَحْوَ لَمْ يَضْرِبْ وَهِيَ
تَقْلِبُهُ مَاضِيًا وَتَنْفِيهِ * وَلَمَّا نَحْوَ لَمَّا
يَضْرِبْ وَلَامُ ٱلْأَمْرِ نَحْوَ لِيَضْرِبْ وَلَا لِلنَّهْيِ نَحْوَ
لَا يَضْرِبْ ۞

Sexta species quinque continet Particulas quæ gjezmant Futurum Verbi, nempe إِنْ *si*, conditionis, et retributionis Particula, ut إِنْ تُكَرِّمْنِي أُكَرِّمْكَ *si honores me, honorabo te*, & لَمْ *non*, ut لَمْ يَضْرِبْ *non verberavit*, vertitque id in Præteritum, ac negat

illud, et لَمَّا *nondum*, ut لَمَّا يَضْرِبْ زَيْدٌ *nondum verberavit Zeidus* : et لِ imperativum, ut لِيَضْرِبْ *verberet*: & لَا prohibitivum, ut لَا يَضْرِبْ *ne verberet*.

Futurum Verbi] *quin Particula* إِنْ *in duo etiam Verba influit, non minus quam sequentia Nomina. Vide quæ annotavimus ad Gjarumiam pag. 32.*

أَلنَّوْعُ ٱلسَّابِعُ أَسْمَآءٌ تَجْزِمُ ٱلْأَفْعَالَ
عَلَي مَعْنَي أَنْ يَعْنِي لِلشَّرْطِ وَٱلْجَزَاءِ وَهِيَ تِسْعَةُ
أَسْمَآءٍ يَقُولُونَ لَهَا أَسْمَآءٌ مَنْقُوصَةٌ * مَنْ بِمَعْنَي
ٱلَّذِي نَحْوَ مَنْ يُكْرِمْنِي أُكْرِمْهُ وَأَيٌّ نَحْوَ
أَيُّهُمْ يُكْرِمْنِي أُكْرِمْهُ وَمَا بِمَعْنَي ٱلَّذِي
نَحْوَ مَا تَصْنَعْ أَصْنَعْ وَمَتَي نَحْوَ مَتَي تَخْرُجْ
أَخْرُجْ وَمَهْمَا نَحْوَ مَهْمَا تَخْرُجْ أَخْرُجْ وَحَيْثُمَا
نَحْوَ

نَحْوَ حَيْثُمَا تَذْهَبْ أَذْهَبْ وَإِذْمَا نَحْوَ إِذْمَا
تَفْعَلْ أَفْعَلْ وَأَيْنَ لِظَرْفِ ٱلْمَكَانِ نَحْوَ أَيْنَ
تَمْرُرْ أَمْرُرْ وَأَنَّي نَحْوَ أَنَّي سَتَأْكُلْ أَكُلْ ۞

Species ſeptima Nominum eſt quæ Gjezmant Verba, cum ſignificatione conditionis, et retributionis, ſuntque Nomina ſeptem, quæ vocant Nomina defectiva: مَنْ ſignificans idem quod أَلَّذِي *qui*, ut مَنْ يُكْرِمْنِي أُكْرِمْهُ *qui honorabit me honorabo eum*; et مَا idem quoq; volens quod أَلَّذِي *quod*, ut مَا تَصْنَعْ أَصْنَعْ *quod facies, faciam*; et مَتَي *quum*, ut مَتَي تَخْرُجْ أَخْرُجْ *quum exibis, exibo*, & مَهْمَا *quotieſcunque*,

مَهْمَا

مَهْمَا تَخْرُجْ أَخْرُجْ *quotiescunque egre=dieris, egrediar*; & حَيْثُمَا *ubicun=que*, ut حَيْثُمَا تَذْهَبْ أَذْهَبْ *ubicunque ibis, ibo*; et إِذْمَا *quum*, ut إِذْمَا تَفْعَلْ أَفْعَلْ *quum facies, faciam*; & أَيْنَ comprehensionis loci, ut أَيْنَ تَمْرُرْ أَمْرُرْ *ubi ibis, ibo*; et أَنَّي *ubicunq;*, ut أَنَّي سَتَأْكُلْ أَكُلْ *ubicunq; edes edam.*

Nomina] *Nomina non sunt, sed Particulæ temporis* متي & اذما; *ut loci* اين & اني, *sed hoc etiam interdum valet* quomodo. *Confer cum his quæ habet Gjarumia pagina 32 & 33.*

أَلنَّوعُ ٱلثَّامِنُ أَسْمَاءٌ تَنْصِبُ عَلَي ٱلتَّمْيِيزِ أَسْمَاءَ نَكِرَاتٍ وَهِيَ أَرْبَعَةُ أَسْمَاءٍ أَحَدُهَا عَشَرَ إِذَا رُكِّبَتْ مَعَ أَحَدٍ وَٱثْنَيْنِ إِلَي تَسْعَةٍ

نَحْوَ

نَحْوَ أَحَدَ عَشَرَ رَجُلاً وَٱثْنَيْ عَشَرَ دِرْهَمًا إِلَي
تِسْعَةَ عَشَرَ دِينَارًا وَتَقُولُ فِي ٱلْمُفْرَدِ ٱلْمُذَكَّرِ
وَاحِدٌ إِثْنَانِ وَفِي ٱلْمُفْرَدَةِ ٱلْمُؤَنَّثَةِ وَاحِدَةٌ
إِثْنَتَانِ فَهُوَ جَارٍ عَلَي ٱلْقِيَاسِ ٱلْمَشْهُورِ وَمَا
فَوْقَهَا إِلَي ٱلْعَشَرَةِ غَيْرُ جَارٍ عَلَي ٱلْقِيَاسِ
ٱلْمَشْهُورِ ثَلَثَةٌ لِلْمُذَكَّرِ بِإِثْبَاتِ ٱلتَّاءِ إِلَي
ٱلْعَشَرَةِ وَثَلَثٌ بِحَذْفِ ٱلتَّاءِ إِلَي ٱلْعَشَرِ
لِلْمُؤَنَّثِ كَقَوْلِهِ تَعَا سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ
وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ وَتَرْكِيبُ ٱلْمُذَكَّرِ أَحَدَ عَشَرَ
رَجُلًا وَٱثْنَا عَشَرَ رَجُلًا عَلَي ٱلْقِيَاسِ ٱلْمَشْهُورِ
وَتَرْكِيبُ ٱلْمُؤَنَّثِ إِحْدَي عَشْرَةَ ٱمْرَأَةً وَٱثْنَتَا
عَشْرَةَ ٱمْرَأَةً بِإِثْبَاتِ ٱلتَّاءِ عَلَي ٱلْقِيَاسِ
ٱلْمَشْهُورِ وَتَقُولُ ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا وَأَرْبَعَةَ عَشَرَ

رَجُلًا

رَجُلًا إِلَي عِشْرِينَ رَجُلًا بِإِثْبَاتِ ٱلتَّآءِ فِي
ٱلْمُذَكَّرِ عَلَي غَيْرِ ٱلْقِيَاسِ ٱلْمَشْهُورِ وَثَلَثَ
عَشَرَةَ ٱمْرَأَةً وَأَرْبَعَ عَشَرَةَ ٱمْرَأَةً إِلَي عِشْرِينَ
بِحَذْفِ ٱلتَّآءِ فِي ٱلْمُؤَنَّثِ عَلَي غَيْرِ ٱلْقِيَاسِ
ٱلْمَشْهُورِ * وَمُمَيِّزُ ٱلثَّلَاثَةِ إِلَي ٱلْعَشَرَةِ مَخْفُوضٌ
مَجْمُوعٌ نَحْوَ ثَلَاثَةِ رِجَالٍ وَمُمَيِّزُ أَحَدَ عَشَرَ
مَنْصُوبٌ مُفْرَدٌ إِلَي تِسْعَةٍ وَتِسْعِينَ نَحْوَ أَحَدَ
عَشَرَ رَجُلًا وَٱثْنَيْ عَشَرَ رَجُلًا وَثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا
وَمُؤَنَّثَةٌ إِحْدَي عَشَرَةَ ٱمْرَأَةً إِلَي تِسْعَةٍ وَتِسْعِينَ
ٱمْرَأَةً وَمُمَيِّزُ مِايَةٍ وَأَلْفٍ وَتَثْنِيَتِهِمَا وَجَمْعِهِمَا
مَخْفُوضٌ مُفْرَدٌ نَحْوَ مِايَةِ رَجُلٍ وَأَلْفُ رَجُلٍ
وَأَلْفَا رَجُلٍ وَآلَافُ رَجُلٍ ۞

Species octava complectitur Nomina nascibantia per discretionem

Nomina

Nomina non restricta; et sunt quatuor: quorum unum est عَشَرْ *decem*, compositum cum أَحَدٌ *unus*, & إِثْنَانِ *duo*, usque ad تِسْعَةٌ *novem*, ut أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا *undecim viri*, & إِثْنَا عَشَرَ دِرْهَمًا *duodecim stateres*, usque ad تِسْعَةَ عَشَرَ دِينَارًا, *nouemdecim aurei*. Dicis autem in Singulari masculino وَاحِدٌ *unus*, إِثْنَانِ *duo*; & in Singulari fæminino, وَاحِدَةٌ *una*, إِثْنَتَانِ *duæ*, idque secundum regulam notissimam: sed cætera ad عشرة *decem* usque, non veniunt regulariter, ثَلَثَةٌ enim *tres*, Masculinum est, cum ة; & ثلث *tres*, sine ة usque ad عَشَرْ, Fæmininum; sic ait Deus, Opt.

 Max.

Max. سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ *coëgit eum ſuper ijs 7 noctes et 8 dies*. Cōpoſitio autem Maſculini eſt أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا *undecim viri*, & إِثْنَا عَشَرَ رَجُلًا *duodecim viri*, regulariter; et Fęminini إِحْدَى عَشَرَةَ ٱمْرَأَةً *undecim mulieres*, & إِثْنَتَا عَشَرَةَ ٱمْرَأَةً *duodecim mulieres*, regulariter quoque, cum ة. Dicisque ثَلَثَةَ عَشَرَ رَجُلًا *tredecim viri*, & أَرْبَعَةَ عَشَرَ رَجُلًا *quatuordecim viri*, uſque ad عِشْرِينَ رَجُلًا *viginti viri*, manente ة in Maſculino, irregulariter: & ثَلَثَ عَشَرَةَ ٱمْرَأَةً *tredecim mulieres*, & أَرْبَعَ عَشَرَةَ ٱمْرَأَةً *quatuordecim mulieres*, ad viginti uſque, abjecto ة in Fęminino, irregulariter. Diſcretum

tum autem numeri ternarij, ad decem uſque, chafdatum eſt, et Plurale, ut ثَلَاثَةُ رِجَالٍ *tres viri:* ab undecim vero ad nonaginta novem naſabatum ſingulare, ut أَحَدَ عَشَرَ رَجُلًا *undecim viri*, & إِثْنَا عَشَرَ رَجُلًا *duodecim viri*, & ثَلَاثَةَ عَشَرَ رَجُلًا *tredecim viri.* Et Fæmininum ejus eſt إِحْدَى عَشْرَةَ آمْرَأَةً undecim mulieres, ad تِسْعَةٌ وَتِسْعِينَ آمْرَأَةً *nonaginta novem mulieres.* At diſcretum vocularum مِائَةٌ *centum*, atque أَلْفٌ *mille*, nec non Dualium earum, atque Pluralium, Chafdatum eſt, et Singulare; ut مِائَةُ رَجُلٍ *centum viri*, أَلْفُ رَجُلٍ *mille viri*, أَلْفَا رَجُلٍ *bis mille viri*, & آلَافُ رَجُلٍ *millia virorum*.

Quæ hic dicuntur satis clara sunt. Numeralia à decem ad centum regunt numeratum in Accusativo singulari: reliqua genitivum habent, majora quidem singularem, minora vero pluralem: & Decem extra compositionem Masculinum est, sub terminatione Fæminina, & vice versa: in compositione autem fit regulare.

أَلثَّانِي كَمْ لِلْإِسْتِفْهَامِ نَحْوَ كَمْ دِرْهَمًا مَالُكَ * وَٱلثَّالِثُ كَذَا نَحْوَ كَذَا دِرْهَمًا عِنْدِي * وَٱلرَّابِعُ كَأَيِّنْ نَحْوَ كَأَيِّنْ رَجُلًا عِنْدِي ۞

Secunda est كَمْ *quot* interrogativum, ut كَمْ دِرْهَمًا مَالُكَ *quot staterum est pecunia tua?* Tertia est كَذَا *tot*, ut كَذَا دِرْهَمًا عِنْدِي *tot stateres habeo.* Quarta est كَأَيِّنْ *quot?* ut كَأَيِّنْ رَجُلًا عِنْدِي *quot viri apud me sunt?*

Quatuor dixerat esse Nomina Nasabantia per discretionem, quorum primum fuit Numerus denarius compositus: quo tamen etiam retulit, ut referenda sunt, numeralia majora multoties decem includentia, ad centum usque: hic tria alia Nomina quantitatis affert, eodem plane modo construi solita, sicuti manifestum est in exemplis. Cæterum كَأَيِّنْ *pro quo &* كَأَيِنْ *interdum dicitur, usitatius post se habet* مِنْ*, ut,* كَأَيِّنْ مِنْ رَجُلٍ quot viri? *Sunt autem hæc tria Nomina, & quidem aptota, perpetuo habentia* ْ *, quod non* جَزْمٌ *hic, sed* وَقْفٌ *vocatur: nam* جَزْمٌ *non figuræ est nota, ut ego aliquando, nostris hominibus nimis temere credens, sum arbitratus, sed Casus, in Futuris Verborum.*

أَلنَّوعُ ٱلتَّاسِعُ يُسَمَّي أَسْمَآءَ ٱلْأَفْعَالِ
بَعْضُهَا يَرْفَعُ وَبَعْضُهَا يَنْصِبُ وَهِيَ تِسْعَةُ
كَلِمَاتٍ أَلنَّاصِبَةُ مِنْهَا سِتَّةُ كَلِمَاتٍ رُوَيْدَ
نَحْوَ رُوَيْدَ زَيْدًا أَيْ أَمْهِلْهُ وَبَلْهَ نَحْوَ بَلْهَ
زَيْدًا

زَيْدًا أَيْ دَعْهُ وَدُونَكَ نَحْوَ دُونَكَ زَيْدًا أَيْ
خُذْ زَيْدًا وَعَلَيْكَ نَحْوَ عَلَيْكَ زَيْدًا أَيِ
ٱلْزَمْ زَيْدًا وَٱلرَّافِعَةُ مِنْهَا ثَلَثُ كَلِمَاتٍ
هَيْهَاتَ نَحْوَ هَيْهَاتَ زَيْدٌ أَيْ بَعُدَ زَيْدٌ
وَشَتَّانَ نَحْوَ شَتَّانَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو بِمَعْنَي ٱفْتَرَقَا
وَسَرْعَانَ زَيْدٌ أَيْ سَرُعَ زَيْدٌ ۞

Species nona ea omnia complectitur quæ Nomina Verborum vocantur: quorum quædam raſant, quædam naſabant; ſuntque dictiones novem: ex quibus naſabant ſex: رُوَيْدَ *differ*, ut رُوَيْدَ زَيْدًا id eſt أَمْهِلْهُ *differ eũ*, et بَلْهَ *ſine*, ut بَلْهَ زَيْدًا id eſt دَعْهُ *ſine eum*, & دُونَكَ *accipe*, ut دُونَكَ زَيْدًا id eſt خُذْهُ *accipe eum*, & عَلَيْكَ

عَلَيْكَ *adhære*, ut عَلَيْكَ زَيْدًا id eſt إِلْزَمْهُ *adhære ei.* Raſant autem tres dictiones, هَيْهَاتَ *longinquus eſt*, ut هَيْهَاتَ زَيْدٌ id eſt, *longinquus eſt Zeidus*: & شَتَّانَ *ſeparatus eſt*, ut شَتَّانَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو id eſt, إِفْتَرَقَا *ſeparati ſunt.* Et سَرْعَانَ *feſtinavit*, ut سَرْعَانَ زَيْدٌ id eſt سَرَعَ زَيْدٌ *feſtinavit Zeidus.*

Hujus ſpeciei non meminit Gjarumia. Complectitur autem Nomina quædam aptota, Verborum ſignificationem habentia, qualia non pauca hic reperiuntur: quorum pars Latinorum Interjectionibus reſpondet, ut صَهْ ſt! *id eſt*, tace, وَيْ Papæ, *id eſt*, miror: أَوَّهْ heu, *id eſt*, doleo. *Pleraque autem Imperativum Verbi exprimunt; pauca Præteritum, pauciſſima Futurum. Atque ea quidem quæ Interjectiones valent noſtras, aut Verborum Præterita, vel Futura, Caſum nullum regunt; ut & quæ Imperativos abſolutos denotant; qualia non ſunt pauca, cum aliarum, tum hujus potiſſimum formæ* فَعَالِ, *ut* نَزَالِ deſcende,

 Belgicè

Belgicè **af** : *reliqua, quæ sex dicit esse Auctor, licet quatuor solum commemoret, Accusativum regunt. Cæterum* رُوَيْدَ *&* بَلْهَ *Verbalia interdum fiunt, Casibusque variantur, & cum Genitivis construuntur.*

أَلنَّوْعُ ٱلْعَاشِرُ ٱلْأَفْعَالُ ٱلنَّاقِصَةُ ٱلَّتِي تَرْفَعُ
ٱلْإِسْمَ وَتَنْصِبُ ٱلْخَبَرَ وَهِيَ ثَلَاثَةَ عَشَرَ فِعْلًا *
وَإِنَّمَا سُمِّيَتِ ٱلْأَفْعَالَ ٱلنَّاقِصَةَ لِأَنَّهَا لَمْ يَتِمَّ
ٱلْكَلَامُ بِٱلْفَاعِلِ بَلْ يَحْتَاجُ إِلَي خَبَرٍ مَنْصُوبٍ
فَلِهَذَا سُمِّيَتِ ٱلْأَفْعَالَ ٱلنَّاقِصَةَ * كَانَ
نَحْوَ كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا وَلَهَا مَعَانٍ أَحَدُهَا
ٱلْإِسْتِمْرَارُ كَقَوْلِهِ تعا وَكَانَ ٱللّٰهُ عَلِيمًا
حَكِيمًا وَٱلثَّانِي بِمَعْنَي حَدِثَ وَوُجِدَ فَلَا يَحْتَاجُ
إِلَي خَبَرٍ مَنْصُوبٍ كَقَوْلِهِ تعا وَإِنْ كَانَ
ذُو عُسْرَةٍ وَٱلثَّالِثُ بِمَعْنَي ٱلْإِنْتِقَالِ

كَقَوْلِهِ

كَقَوْلِهِ تَعَالَى وَكَانَ مِنَ ٱلْكَافِرِينَ
يَعْنِي صَارَ مِنَ ٱلْكَافِرِينَ وَٱلرَّابِعُ بِمَعْنَى
ٱلْمَاضِي نَحْوَ كَانَ زَيْدٌ عَاتِبًا وَٱلْخَامِسُ
زَائِدَةٌ كَقَوْلِهِ تعا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ
كَانَ فِي ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا * وَصَارَ نَحْوَ
صَارَ زَيْدٌ أَمِيرًا * وَأَصْبَحَ نَحْوَ أَصْبَحَ زَيْدٌ
غَنِيًّا * وَأَمْسَى نَحْوَ أَمْسَى زَيْدٌ قَائِمًا *
وَأَضْحَى نَحْوَ أَضْحَى زَيْدٌ رَاكِبًا * وَظَلَّ
نَحْوَ ظَلَّ زَيْدٌ قَائِمًا * وَبَاتَ نَحْوَ بَاتَ
زَيْدٌ مَكْرُوبًا * وَمَا زَالَ نَحْوَ مَا زَالَ
ٱلْأَمِيرُ مَسْرُورًا * وَمَا بَرِحَ نَحْوَ مَا بَرِحَ
زَيْدٌ غَنِيًّا * وَمَا فَتِئَ نَحْوَ مَا فَتِئَ زَيْدٌ
قَائِمًا * وَمَا ٱنْفَكَّ نَحْوَ مَا ٱنْفَكَّ زَيْدٌ
قَائِمًا *

قَائِمًا * وَلَيْسَ نَحْوَ لَيْسَ زَيْدٌ بَخِيلًا وَمَا
دَامَ نَحْوَ مَا دَامَ زَيْدٌ كَرِيمًا ۞

Species decima Verba complectitur defectiva ; quæ rafant Nomen, et nasabant Socium : suntq; undecim Verba ; vocata defectiva, propterea quod oratio non perficiatur solo Agente ; sed requiratur etiam Socius nasabatus ; propterea, inquam, vocantur Verba defectiva, كَانَ *fuit*, ut كَانَ زَيْدٌ عَالِمًا *fuit Zeidus sciens* : habetque complures significationes; quarum prima denotat Fluxum, ut cum dicit Deus Opt. Max. كَانَ ٱللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا *est Deus sciens, sapiens.* Secunda, Ortum, et Existentiam ; quæ non requirit Socium Nasabatum

tum, ut cum dicit Deus Opt. Max. إِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ *ſi exiſtat res diffi-cilis*. Tertia, Tranſitū, ut cum dicit Deus Opt. Max. وَكَانَ مِنَ ٱلْكَافِرِينَ id eſt, صَارَ *factus eſt ex infidelibus*, ſeu *infidelis*. Quarta, Pręteritum, ut كَانَ زَيْدٌ عَاتِبًا *fuit*, vel, *fuerat Zei-dus triſtis*. Quinta autem redun-dat; ut cum dicit Deus Opt. Max. كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا *quo-modo alloquemur qui eſt in cunis pue-rū?* Et صَارَ *factus eſt*, ut صَارَ زَيْدٌ أَمِيرًا *factus eſt Zeidus Imperator*. Et أَصْبَحَ *mane fuit, tempeſtive fuit*, ut أَصْبَحَ زَيْدٌ غَنِيًّا *Zeidus tempeſtive fuit di-ves*. Et أَمْسَى *veſperi fuit, tarde fuit*,

ut أَمْسَى زَيْدٌ قَائِمًا *vesperi fuit surgens Zeidus.* Et أَضْحَى *diluculo fuit*, ut أَضْحَى زَيْدٌ رَاكِبًا *diluculo fuit Zeidus equitans.* Et ظَلَّ *noctu fuit*, ut ظَلَّ زَيْدٌ قَائِمًا *noctu fuit Zeidus surgens.* Et بَاتَ idem, ut بَاتَ زَيْدٌ مَكْرُوبًا *noctu fuit Zeidus tristis.* Et مَا زَالَ *non desijt esse*, ut مَا زَالَ ٱلْأَمِيرُ مَسْرُورًا *non desijt Imperator esse hilaris.* Et مَا بَرِحَ idem, ut مَا بَرِحَ زَيْدٌ غَنِيًّا *non desijt Zeidus esse dives.* Et مَا فَتِئَ idem, ut مَا فَتِئَ زَيْدٌ قَائِمًا *non desijt Zeidus esse stans.* Et مَا ٱنْفَكَّ idem, ut مَا ٱنْفَكَّ زَيْدٌ قَائِمًا *non desijt Zeidus esse stans.* Et لَيْسَ *non est*,

ut

ut لَيْسَ زَيْدٌ بَخِيلًا *non est Zeidus avarus.* Et مَا دَامَ *quam diu fuit?* ut مَا دَامَ زَيْدٌ كَرِيمًا *quam diu Zeidus fuit honorandus?*

Confer hæc cum ijs quæ habet Gjarumia pag. 46 & sequentibus. Significationes verbi كَانَ *ex Auctore satis sunt manifestæ. Primo orationis copula est, seu prædicatum cum subjecto conjungit, quam significationem Fluxus Auctor vocat. Secundo significat* existere, *in* rerum natura esse: *qua significatione non est hujus loci. Tertio significat idem quod* صَارَ fieri. *Et sic verba quoque pleraque absoluta quæ* esse *significant, quoque significant* fieri, *ut* قَرُبَ propinquum esse; & approprinquare, *seu* propinquum fieri. *Quarto significat rem ante factam esse, & in Futuro, post futuram: quæ tamen significatio ad primam reduci posse videtur. Vltimo redundat in oratione* [illegible]*: nam,* quomodo alloquemur qui est in cunis puerum? *ponitur pro,* quomodo alloquemur puerum in cunis? *Reliquarum vocum significationes, & hic manifestæ sunt, & explicatæ quoque in Gjarumia* [illegible].

أَلنَّوْعُ

أَلنَّوْعُ ٱلْحَادِي عَشَرَ ٱلْأَفْعَالُ ٱلْمُقَارِبَةُ
تَرْفَعُ ٱسْمًا وَاحِدًا وَهِيَ أَرْبَعَةُ أَفْعَالٍ
عَسَي نَحْوَ عَسَي زَيْدٌ أَنْ يَخْرُجَ يَعْنِي قَرُبَ
زَيْدٌ ٱلْخُرُوجَ مَعْنَاهُ ٱلطَّمَعُ وَكَادَ نَحْوَ
كَادَ زَيْدٌ يَخْرُجُ وَكَرَبَ نَحْوَ كَرَبَ يَخْرُجُ
زَيْدٌ وَأَوْشَكَ نَحْوَ أَوْشَكَ زَيْدٌ أَنْ يَخْرُجَ
وَأَوْشَكَ أَنْ يَخْرُجَ زَيْدٌ ۞

Species undecima, Verba ſunt propinquitatis, raſantia Nomen unum, et quatuor ſunt numero, عَسَي *prope fuit*, ut عَسَي زَيْدٌ أَنْ يَخْرُجَ *prope fuit Zeidus ut exiret*; id eſt, *propinquus fuit exitui*: ſignificatio ejus eſt ſpei: كَادَ *laboravit, parum abſuit quin*, ut كَادَ زَيْدٌ يَخْرُجُ

parum

parum abſuit quin exiverit Zeidus: & كَرَبَ idem, ut كَرَبَ يَخْرُجُ زَيْدٌ *parum aberat quin exiret Zeidus:* & أَوْشَكَ idem, ut أَوْشَكَ زَيْدٌ أَنْ يَخْرُجَ & أَوْشَكَ أَنْ يَخْرُجَ زَيْدٌ *parum abſuit quin exiverit Zeidus.*

Quatuor horum Verborum primum ſpei potius, quam propinquitatis eſſe quidam tradunt: utrumque certe ſignificat: reliqua meram propinquitatem denotant. Cæterum Nomen horum merito raſatur, quia apud Latinos Nominativo ante Verbum reſpondet. Prima autem duo, more Verborum ſubſtantivorum, interdum Accuſativum poſt ſe habent, verum utplurimum Futurum, عسي *quidem ferè cum* أَنْ, *at* كاد *ſæpius ſine eo. Idem quod* عسي *ſignificant, & eodem modo conſtruuntur* حَرًا & إِخْلَوْلَقَ: *ſed illud rarius, hoc ſemper* أَنْ *habet. Ac* كاد *quidem &* اوشك *etiã in Fut. uſurpantur: reliqua tantum in Præterito. Et* عسي *in tertia Perſona Nominativo ſuo poſtpoſitum, indifferenter vel non*

mutatur,

mutatur, vel conformatur suo nomini in Genere & Numero. At in primis & secundis Personis variatur semper, mediaque modo Fatham possidet, modo Kesram ِ. Exempla habes in Thesauro Grammatico.

Hisce verbis addunt nonnulli Verba inchoandi أَنْشَأَ, أَخَذَ, جَعَلَ, طَبِقَ, طَفِقَ, عَلِقَ, *quæ cum Futuris quoque construuntur, sed* ان *post se non admittunt.*

أَلنَّوْعُ ٱلثَّانِي عَشَرَ أَفْعَالُ ٱلْمَدْحِ وَٱلذَّمِّ فَإِنَّهَا تَرْفَعُ ٱلْإِسْمَ ٱلْمَعْرُوفَ بِلَامِ ٱلتَّعْرِيفِ وَٱلْمَخْصُوصَ بِٱلْمَدْحِ وَٱلذَّمِّ * نِعْمَ نَحْوَ نِعْمَ ٱلرَّجُلُ زَيْدٌ وَبِئْسَ نَحْوَ بِئْسَ ٱلرَّجُلُ عَمْرٌو ۞

Species duodecima Verba complectitur Laudis & Vituperij, quæ rafant Nomen restrictum Articulo ال, et affectum Laude aut Vituperio: نِعْمَ *ô quam bonus*, seu *pulcher est*, ut نِعْمَ ٱلرَّجُلُ زَيْدٌ *ô quam vir bonus*

nus eſt Zeidus; et بِئْسَ *ô quam malus, ſeu fædus eſt*, ut بِئْسَ ٱلرَّجُلُ عَمْرٌو *ô quam vir malus eſt Amrus.*

Exempla ſatis indicant duo Nomina reſtricta, quorum prius Articulum ال, *(quem* Lam notificationis *interdum, interdum* Elif & Lam *vocant) Verbis hiſce poſtpoſita Nominativi Caſus eſſe. Si autem prius reſtrictum non ſit, in Accuſativo ponitur, ut* نِعْمَ عَبْدًا عَبْدُ ٱللّٰهِ ô quam bonus ſervus eſt ſervus Dei. بِئْسَ غُلَامًا غُلَامُ زَيْدٍ ô quam malus puer eſt puer Zeidi. *Femininis autem præpoſita indifferenter Maſculina ſunt, aut Feminina, ut* نِعْمَتِ ٱلْجَارِيَةُ & نِعْمَ ٱلْجَارِيَةُ جَارِيَتُكَ جَارِيَتُكَ ô quam bona puella eſt puella tua. *Dicitur quoque* نَعْمَ، نِعْمَ، & نَعِمَ *; quo etiam modo* بِئْسَ *variatur.*

أَلنَّوْعُ ٱلْآخِرُ أَفْعَالُ ٱلشَّكِّ وَٱلْيَقِينِ وَتُسَمَّى أَفْعَالَ ٱلْقُلُوبِ وَهِيَ عَلِمْتُ وَرَأَيْتُ وَوَجَدْتُّ

هَذِهِ ٱلثَّلَاثَةُ لِلْيَقِينِ * وَظَنَنْتُ وَحَسِبْتُ
وَخِلْتُ هَذِهِ ٱلثَّلَاثَةُ لِلشَّكِّ * وَزَعَمْتُ مُتَوَسِّطٌ
بَيْنَ ٱلسِّتَّةِ * وَهَذِهِ ٱلسَّبْعَةُ كُلُّهَا مُتَعَالِ
إِلَى مَفْعُولَيْنِ وَٱلثَّانِي مِنْهُمَا عِبَارَةٌ عَنِ ٱلْأَوَّلِ
وَيَكُونُ فِيهِ ضَمِيرٌ عَائِدٌ إِلَى ٱلْأَوَّلِ *
وَٱلْعَامِلُ فِي ٱلْمُبْتَدَإِ وَٱلْخَبَرِ هُوَ ٱلْإِبْتِدَاءُ
وَٱلْوَضْعُ مِنْ مَعْرِفَتِهَا وَٱسْتِعْمَالِهَا ۞

Species ultima Verba continet Dubitationis et certitudinis, quæ et *Verba cordium* vocantur, ſuntque عَلِمْتُ *cognovi*, رَأَيْتُ *vidi*, وَجَدْتُّ *comperi* : quæ tria ſunt certitudinis: & ظَنَنْتُ *putavi*, حَسِبْتُ *exiſtimavi*, خِلْتُ *imaginatus ſum*: quę tria ſunt dubitationis: et زَعَمْتُ *opinatus ſum*; quod

quod medium eſt inter illa ſex. Atque hæc omnia ſeptem regunt duo patientia, quorum poſterius dependet á priori, continetque ſenſum relatum ad prius. Regens autem Inchoatum et Socium, eſt principium, et poſitio a notitia ejus, et uſu.

De hiſce vide Gjarumiam pag. 50 & ſequentibus. Reperiuntur & verba quædam quæ tres, quatuor, & plures etiam Accuſat. conſequenter regunt; quorum doctrinam longum foret hic inſerere: quocirca Theſauro Gram. eam reſervamus: qui & multa alia ad Caſuum uſum, & conſtructionem pertinentia, cum primis utilia, & ſcitu digna, licet & hujus opuſculi, & Gjarumiæ Auctoribus intacta, dilucide, ut ſperamus, exhibebit. Adijcit hic in fine Auctor Definitionem regentis Inchoatum & Socium, ni fallor, ſed obſcuram admodum, & quæ magni momenti non eſt: res abunde intelligitur.

تَمَّتْ بِعَوْنِ ٱللّٰهِ *

INDEX CAPITUM GIARUMIÆ.

Index Capitum libelli Centum Regentium.

De

INDEX.

Errata quædam graviora fic emenda.

Paginâ 12. lineâ 3. lege فَتَكُونُ. Pag. 19. l. 7. poft ٱلْإِسْمِ infere ٱلْمُغْرَبِ. Pag. 33. l. 17. lege أَيٌّ. *Ibid.* lin. ult. lege وَخَبَرَهُ per Fatham, & fic locis aliquot alijs ubi fine eo ocurrit. Pag. 49. lin. 14. pro *cafum* fcribe potius *exfpectationem*: nam تَوَقَّعَ eft *exfpectare*, feu, *defiderare ut fit, aut fiat aliquid*; non *accidere*; aut *metuere*, ut tradunt quidam. Pag. 82. l. 3. lege إِعْمَالُهَا وَإِلْغَاؤُهَا. pag. 93. l. 18. lege نَوْعًا cum Fatha & fic alijs aliquot locis ubi occurrit cum Damma. P. 115. lin. 12. omiffa funt quæ fequuntur أَيِ ٱبْتَدَأَ عَدَمُ رُؤْيَتِي مُذْ وَمُنْذُ يَوْمِ ٱلْجُمْعَةِ.

